

Lik blaženog Ivana Merza u Katoličkoj Crkvi i njegova promišljanja o papinskoj službi i liturgiji

Lovrić, Ivan

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:120:662286>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-06-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Katolički Bogoslovni fakultet u Đakovu

**Lik blaženog Ivana Merza u Katoličkoj Crkvi i njegova
promišljanja o papinskoj službi i liturgiji**

Diplomski rad

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Zvonko Pažin

Student: Ivan Lovrić

Sumentor: Dr. sc. Darija Damjanović Barišić

Đakovo, 2015.

Sažetak

Svoju katoličku vjeru i kršćansku pripadnost Ivan Merz kroz cijeli svoj život shvaća kao životno zvanje i poziv trajno svjedočiti za Krista, kako i sam kaže: „*Katolička vjera jeste moje životno zvanje.*“ Njegova vjera u Krista izgrađena je na čvrstim temeljima ugrađenima u vjeru Crkve. Snažna duhovnost, euharistijski i liturgijski život, stabilnost i čvrstoća vjere samo su neke od odlika ovog pionira laičkoga pokreta u Hrvatskoj. Kao laik mogao bi stati uz bok mnogim klericima jer kroz sustavno proučavanje crkvenih dokumenata posebno papinskih, izgradio je pravi crkveni duh odanosti papi i svojim biskupima. Svoju ljubav i poštovanje koje je imao prema Rimskom prvosvećeniku bili su izraz njegove ljubavi i služenja Kristu i Crkvi, a tu je ljubav i odanost posebno širio drugima oko sebe. Mlade ljude učio je da ljube Crkvu, Kristova namjesnika i biskupe jer su oni odraz trajne Kristove prisutnosti i apostolskog nasljeđa. Nesebično se trudio braniti crkveni nauk i obrazložiti svakomu ono u što vjeruje i živi. Liturgija kao središte njegova života bila mu je neiscrpna snaga kako u duhovnom tako i u društvenom životu jer je bio čovjek koji je živio svoju vjeru na svakom mjestu i u svako vrijeme. To se posebno vidi u njegovom djelovanju unutar Orlovskoga saveza koji je odisao upravo duhom i životom Ivana Merza. Kao veliki zaljubljenik u francusku književnost svojom disertacijom pokazao je kako je liturgija odigrala važnu ulogu u razvoju umjetnosti europske civilizacije i dio je njezine tradicije i kulture.

Ključne riječi

Katolička akcija, laička duhovnost, papinstvo, liturgijska obnova

Abstrait

Ivan Merz pendant toute sa vie comprend son foi catholique et son appartenance chrétienne comme son métier de vie et comme l'appel pour un témoignage permanent pour le Christ. Comme il a dit lui-même : « La foi catholique est l'appel de ma vie ». Son foi au Christ est construite aux fondements fermement qui sont inclus à la foi de l'Église. La spiritualité forte, la vie eucharistique et liturgique, la stabilité et la solidité de la foi sont seulement quelques traits de ce pionnier du mouvement laïc en Croatie. Comme un laïc il pourrait se tenir debout avec des nombreux clercs. Par son étude systématique des documents d'église, surtout ceux de pape, il a construit un vrai esprit d'église et de fidélité pour le pape et ses évêques. Son amour et respect qu'il avait eu pour le pontife romain ont été l'expression de son amour et desservant pour le Christ et l'Église. Il a diffusé cette amour et fidélité les autres autour de soi-même. Il a enseigné les jeunes d'embrasser l'Église, le régent du Christ et les évêques parce qu'ils sont la réflexion de la présence permanente du Christ et du patrimoine apostolique. Il a déployé des efforts pour défendre la leçon d'Église et pour expliquer à chacun cela ce qu'il croit et ce qu'il vit. La liturgie comme le centre de sa vie était pour lui une puissance inépuisable dans la vie spirituelle est sociale. Il était un homme qui a vécu son foi n'importe où et n'importe quand. Cela on peut voir surtout dans son activité au sein d'alliance Aquilin qui a exsudé de l'œuvre et de la vie d'Ivan Merz. Comme un grand amoureux de la littérature française il a montré par son thèse comment la liturgie avait eu un rôle très important dans le développement de l'art de la civilisation européenne. À cause de cela, elle fait partie aussi de sa tradition et culture.

Uvod

Lik i djelo blaženog Ivana Merza i nakon više od osamdeset godina od njegove smrti još uvijek ostaje nedovoljno istraženo i nepotpuno prikazano. Život ovog blaženika neiscrpno je vrelo iz kojeg se može napajati svaka kršćanska duša, a pogotovo vjernici laici kojima Ivana Merz može biti pravi uzor u svim životnim prilikama. U čitavoj plejadi naših hrvatskih svetaca i blaženika Ivan Merz zauzima važno mjesto kao katolički intelektualac i napose vjernik koji je čitavim svojim srcem prionuo za katoličku vjeru. Njegov opus koji nam je namro i trajno ostavio u naslijeđe dokaz je njegova vjerničkog i kreposnog života kojeg je uvijek iskreno živio i svjedočio u društvu i privatnom životu. Odgovor na pitanje kako živi jedan katolički intelektualac upravo će nam dati Ivan Merz!

Metodološki ću se bazirati na promišljanjima Ivana Merza objedinjenima u *Sabranim djelima* (ur. B. Nagy) kao i komentarima pojedinih autora u ostaloj literaturi. Ovim radom pokušat ću prikazati samo jedan djelić njegova života i rada te ukazati na neke bitne sastavnice njegova, iako kratkog, bogatog života. U svom radu ne ću se puno bazirati na čisto povijesnim informacijama, nego ću ući malo dublje u njegov život. Stoga će prvo poglavlje biti samo kratak presjek njegova života. U drugom poglavlju ću progovoriti o njemu kao profesoru i odgojitelju, te duhovnoj strani njegova života kao i doprinosu unutar Katoličke Crkve. Tema trećeg poglavlja jest papinstvo i vlast Crkve u očima Ivana Merza - onako kako on to vidi iz svoje osobne perspektive s posebnim naglaskom na vlast Crkve. Liturgija kao žarišna točka njegova života, posebno utjecaj liturgije na francuske pisce - gdje ću obraditi nekoliko francuskih pisaca iz njegove doktorske disertacije - tema je četvrtog poglavlja.

1. Kratak pregled života Ivana Merza

Blaženi Ivan Merz rođen je u Banja Luci 16. prosinca 1896. godine¹ od oca Mavra Merza i majke Terezije rođene Mersch. Otac mu je bio češkog podrijetla po zanimanju časnik Austrougarske vojske i vršio je službu šefa željezničke stanice u Banja Luci, a majka iz židovske obitelji koja je doselila u Banja Luku iz Mađarske. Svoj osnovno školsko obrazovanje započinje u rodnome gradu, a nastavlja u Prijedoru da bi se ponovno vratio i upisao Realnu gimnaziju u Banja Luci. Već od malih nogu se pokazao kao svestran dječak i mladić koji ima više ideale i perspektive. Bio je privržen čitanju velikana književne umjetnosti, darovit za sviranje instrumenata posebno glasovira i violine, aktivno se bavi sportom te privatno uči engleski i francuski koji mu je bio posebno drag jezik. Koliko je volio čitati govore i njegovi zapisi iz dnevnika: *Čitam Sv. pismo, Shakespearea, Turgenjeva. Sve za zabavu. Užitek je velik u tom. Kadgod se sebi pričini jadnan. Jedino me utješe i dignu iz takvog dana religiozne misli.*²

Nakon položene mature koju je položio s odličnim uspjehom na volju svojih roditelja odlazi 1914.godine u Vojnu akademiju u Bečko Novo Mjesto. No kako nije bio čovjek vojske nakon nekoliko mjeseci odustaje od toga i upisuje studij prava koji je isto tako prekinuo zbog poziva u vojsku jer je I. svjetski rat upravo započinjao. Aktivno sudjeluje u ratištima posebno na talijanskom frontu gdje ostaje cijelo vrijeme ratnoga razdoblja. Posebno ovaj period njegova boravka po ratištima ostavlja duboki trag na njegov život i njegovo shvaćanje kršćanske vjere. Unatoč života na fronti koji je bio pun pregaranja, boli, krvi, smrti i svake ratne strahote Ivan je uzdizao svoju dušu sve više k Bogu. Usred ratnih pregaranja posvećuje vrijeme molitvi, posti, svladava tijelo, jača volju i kad god je moguće ide na sv. pričest za kojom iskreno čezne.³ Usprkos teškog života u ratu ipak uspijeva naći vremena za korespondenciju posebno sa svojim roditeljima, nekadašnjim profesorom Ljubomirom Markovićem⁴ te ostalim prijateljima. Iznimno su važna ova ratna pisma jer upravo kroz prizmu njihova sadržaja dobivamo jasnu sliku kakve je vidike i obzore imao Ivan Merz. Ako malo bolje zavirimo u ova

¹ D. KNIEWALD, *Sluga Božji Dr Ivan Merz*, „Litoštampa“ Osijek, Zagreb, 1988.g., str. 19.

² D. KNIEWALD, *Sluga Božji Dr Ivan Merz*, str. 27.

³ *Ivan Merz. Sabrana djela. Dnevnik*, ur. B. Nagy, Svezak IV., Postulatura za kanonizaciju bl. Ivana Merza, Filozofski fakultet Družbe Isusove, Glas Koncila, Zagreb, 2014.g., str. 194.

⁴ Profesor književnosti koji će mnogo utjecati na kasniji život i rad Ivana Merza!

pisama onda ćemo vidjeti koliko je široko znanje imao ovaj čovjek da je unatoč ratnim stradanjima uspio ostati čvrst u vjeri i ne samo to nego se i kulturno uzdizao jer je čitao i promišljao o najvećim djelima književnosti. Kroz čitavo ratno razdoblje pratio je kulturna, politička i vjerska događanja o kojima je posebno promišljao i zapisivao ih u svoj dnevnik. Nakon rata 1919. godine dolazi u Beč te na tamošnjem sveučilištu započinje studij književnosti. Godinu dana kasnije dobiva stipendiju iz Francuske, odlazi u Pariz i nastavlja isti studij na Sorboni i Institut Catholique.⁵ Nakon završetka studija vraća se u Zagreb te postaje profesor francuskoga jezika na Nadbiskupijskoj klasičnoj gimnaziji te 1923. godine doktorira na Zagrebačkom sveučilištu. Koliko je volio francuski i francuski jezik govori nam i njegov doktorski rad koji je napisao na francuskom jeziku čiji naslov glasi: *Utjecaj liturgije na francuske književnike od Chateaubrianda do danas*.⁶

Kao iznimno daroviti i sposoban profesor privatno studira kršćansku filozofiju i teologiju te sve važnije crkvene i papinske dokumente zadnjih desetljeća. Njegova posebna privrženost papinskim dokumentima i enciklikama vidjet će se i u njegovim kasnijim promišljanjima i zapisima. Kroz cijeli svoj život razvija veliku apostolsku djelatnost u katoličkim organizacijama posebno u odgoju i obrazovanju mladeži. Trudi se unijeti u njih duh Evanđelja i snagu Kristova svjedočenja vjere i ljubavi. Ivan Merz je bio jedan od osnivača Hrvatskoga orlovskoga saveza gdje vrši službu tajnika, a kasnije i potpredsjednika sve do smrti. U Hrvatskoj se posebno zalagao za obnovu na području liturgije i euharistijskoga života kojeg je i sam živio u svojem životu. Ono što ga je posebno odlikovalo jeste ljubav prema Kristu, Crkvi, rimskom prvosvećeniku i domovini. Čovjek iznimne darovitosti i svestranoga duha koji se nije libio svjedočiti za Krista i Crkvu. Koliko je bio velik i poštovan govori i tekst obavijesti o njegov smrti:

⁵ J. ANTOLOVIĆ, *Duhovni velikani. Sveci Katoličke crkve. I. dio: siječanj – lipanj*, Filozofsko – teološki institut Družbe Isusove u Zagrebu, „August Šenoa“ d. d. za izdavačko – grafičku djelatnost Zagreb, Dalmatinska 5, Zagreb, 1998.g., str. 443.

⁶ Ivan Merz. *Sabrana djela. Utjecaj liturgije na francuske pisce, Zlatna knjiga, Ti i ona, Junački život sv. Ivana od Arke, Razni članci*, ur. B. Nagy, Svezak III., Postulatura za kanonizaciju bl. Ivana Merza, Filozofski fakultet Družbe Isusove, Glas Koncila, Zagreb, 2012.g., str. 11.

Okrijepljen otajstvima vjere i posebnim blagoslovom pape Pija XI. preminuo je u Isusu Kristu u četvrtak 10. svibnja 1928. u 11 sati prije podne u Zagrebu u 32. godini života, u punini apostolske djelatnosti, spajajući rad i molitvu, prinoseći žrtve svoje teške bolesti na oltar Hrvatskog orlovstva, katoličke organizacije koju je osnovao, dr. Ivan Merz.⁷

2. Povijesne remeniscencije

2. 1. Čovjek vjere, profesor i odgojitelj

Cjelokupan život i rad Ivana Merza stavljen je u službu naviještanja i služenja Kristu i Crkvi. Današnjim govorom mogli bi smo reći da je to evangelizacija za koju se on toliko trudio da zaživi u srcima mladih ljudi. Evangelizacija koja će imati za cilj dovesti duše Kristu. Prvo što trebamo naznačiti kada govorimo o vjeri ovoga čovjeka jeste njegovo životno načelo, a to je da je vjera njegovo životno opredjeljenja. Vjera je ta koja prožima njegov život i koja mu daje smisao i ispunjenje. Ovako on piše svojoj majci iz Pariza:

Katolička je vjera moje životno zvanje i to mora biti svakom pojedinom čovjeku bez iznimke. Budući da je ovaj život samo kratka priprava za vječnost, to je naravno da sav naš rad ide za tim. Jedan se ženi da dobavi nove stanovnike neba, drugi je osim toga novinar i širi istinu, jedan je željezničar i pridonaša brзом širenju Kraljevstva Božjega itd.⁸

Njegova vjera u Boga nije neka apstraktna vjera koja traži čudesa nego vjera u Isusa Krista koji se utjelovio i postao čovjekom. On je duboko uvjeren tko je za njega Isus Krist stoga nema potreba o tome polemizirati i stavljati to u pitanje. Vjera je ta koja mu nalaže da si za cilj stavi kako druge pridobiti za Krista, kako drugima navijestiti onoga Krista u kojeg on vjeruje. Objekt njegove vjere jeste osoba Isusa Krista kojeg promatra kroz nekoliko vidova koji su proizašli iz njegove osobne vjere. Krist je za njega prvotno prijatelj s kojim ima vrlo intiman odnos, a taj odnos je izgradio u nepokolebljivoj pobožnosti prema Euharistiji koja je bila središte njegovog života.

⁷ J. ANTOLOVIĆ, *Duhovni velikani. Sveci Katoličke crkve. I. dio: siječanj – lipanj*, str. 442.

⁸ *Ivan Merz. Sabrana djela. Dnevnik*, ur. B. Nagy, Svezak IV., str. 437.

Posljednjih godina svoga života svakodnevno je išao na svetu misu i redovito prima svetu pričest koja mu je davala duhovnu snagu da može trajno biti svjedok Isusa Krista. Jedna od odlika njegove karizme jesti i to da nije sve ljubomorno čuvao za sebe nego je bio pravi odgojitelj i profesor svoje mladeži, koje je isto tako poticao da se što češće hrane Kristom. Krist Ivanove zrele vjere za njega je također kralj. Na promatranje i prihvaćanje Krista kao Kralja Ivan je na poseban način bio potaknut enciklikom Pape Pija XI. Quas Primas kojom je ustanovio blagdan Krista Kralja.⁹ Još jedna od odlika njegove vjere jeste da on vidi Krista u Crkvi u kojoj je On trajno prisutan među nama. Samo posredstvom Crkve možemo upoznati pravoga Krista i zadobiti spasenje, a ljubiti Krista znači i ljubiti Crkvu. Ovdje se duboko vidi koliko je Merz zapravo bio čovjek vjere i čovjek Crkve. Profesor Dušan Žanko¹⁰ u svom članku „*Homo catholicus dr. Ivo Merz*“, ovako opisuje njegov život i njegovu vjeru:

On je bio čisti i savršeni katolik; katolik s Papom i za Papu, katolik kojemu u duši žive sve svete knjige, svi crkveni oci, svi koncili, sve dogme, sve enciklike, sve ceremonije, sve zapovijedi, svi slabi, svi katekizmi, sve nepogrješivosti, svi biskupi, svi svećenici... Dr. Ivo bio je katolik od jednog komada, sav od jedne ideje, sav od jedne boje, katolik do dna, do vrha, do izgradnje. Dr. Ivo je živio u Crkvi, u Kristu – u duhovnoj Crkvi, u materijalnoj Crkvi, u Kristovu Tijelu, u Kristovu duhu, u Kristu, koji je čovjek i Bog skupa.¹¹

Upravo na ovome tragu govori i pokojni kardinal Franjo Kuharić koji u Merzu vidi pravog i istinskog katolika s univerzalnim srcem Crkve jer samo čovjek istinske vjere može toliko ljubiti Krista i Crkvu. On u njemu vidi čovjeka punog Duha Svetoga koji po svome krsnom svećeništvu sudjeluje u poslanju i naviještanju Isusa Krista.¹² Upravo ovakva živa i praktična vjera pomogla mu je da izraste u pravog katoličkog intelektualca i profesora. Još od najranijih dana sanjao je kako će postati profesor i kako će poučavati mladež u Bosni, a uzor mu je bio njegov profesor Ljubomir Marković.

⁹ B. NAGY, *Ivan Merz – čovjek vjere i odgojitelj za vjeru*, u: *Obnovljeni život*, urednik Ivan Koprek, Filozofsko – teološki institut Družbe Isusove, Godište LII., Tipotisak, Zagreb, Zagreb, 1997.g., str. 284.

¹⁰ Prof. Dušan Žanko bio je blizak prijatelj Ivana Merza u zagrebačkom periodu njegova života. Zajedno s njime bio je u vodstvu Orlovske organizacije.

¹¹ *Ivan Merz. Sabrana djela. Dnevnik*, ur. B. Nagy, str. 503.

¹² Usp. F. KUHARIĆ, *Čist i savršen katolik s univerzalnim srcem Crkve*, u: *Glas Crkve o Ivanu Merzu*, prir. Božidar Nagy, Verbum, Split, 2003.g., str. 105.

Kada je završio sveučilišni studij ta želja bila je još već, a ona se ogleda i u tome da je unatoč što je bio vođa pokreta hrvatske katoličke mladeži, nikada se nije odrekao svoje profesorske službe i službe poučavanje mlađih generacija. Tu ulogu profesora i odgojitelja utkao je i u Orlovski savez gdje je trajno poučavao druge što je uloga svakog čovjeka vjernika. Po Ivanu, udruga je imala zadatak odgojiti „četu apostola“ pozvanih biti svjedoci među svojim vršnjacima. Jedina svrha je svetost te je zbog toga i govorio o „teološkome pokretu“, „jer svoje članove želi učiniti apostolima svetosti“.¹³ Kao odgojitelj i učitelj bio je gorljivi poticatelj i zagovornik Katoličke akcije te je naglašavao kako je njen osnovni cilj briga za duhovni život katolika. Duhovni život je temelj života svakog vjernika, a Crkva je ta koja vjernicima pruža tu mogućnost da se što više izgrađuju na tom polju. Budući da je sam nastojao u tome i da je cjelokupni njegov život bio usmjeren prema duhovnim stvarnostima to je kao profesor i odgojitelj nastojao prenijeti i na druge.

Bitno je također za istaknuti vrijeme kada je Ivan Merz djelovao kao profesor i odgojitelj. To je bilo vrijeme poslije prvog svjetskog rata, vrijeme ulaska Hrvatske u novoostvarenu Kraljevinu SHS, vrijeme borbe Stjepana Radića i pristaša za republiku, vrijeme nasilja nad Hrvatima, vrijeme propadanja naših tradicionalnih vrijednosti.¹⁴ To je vrijeme jačanja komunizma kao ideologije ne samo kod nas nego i u svijetu gdje se od pojedinca zahtjeva da se podredi kolektivu i da svoje ostvarenje može realizirati samo unutar kolektiva. Nasilje prema pojedincu bila je normalna stvar, a Crkva se tada našla u vrlo neugodnoj situaciji jer se našla kao prva meta od strane komunističkih vlasti. Na neki način pojedinac nije bio taj koji treba promišljati o svojoj vlastitoj egzistenciji nego je tu za njega kolektiv i politički aparat koji se brine za njega. Bilo je to doba nihilizma¹⁵ i volterovskog cinizma¹⁶, što se moglo naslutiti u klonuću i

¹³ G. MATTEI, *Život za ideale. Životopis bl. Ivana Merza*, Verbum, Split, 2006.g., str. 102.

¹⁴ N. NEKIĆ, *Ivan Merz – profesor i odgojitelj*, u: *Obnovljeni život*, urednik Ivan Koprek, godište LII., Zagreb, 1997.g., str. 299.

¹⁵ Filozofsko učenje da ništa zbiljski ne postoji ili da se ništa ne može pouzdano spoznati; češće: tvrdnja da nema objektivnog kriterija morala ili da nijedno društveno – političko uređenje nije bolje od drugoga te da nema takvih društvenih odnosno političkih ideala za koje bi se valjalo založiti i žrtvovati. (G. PETROVIĆ, *Nihilizam*, u: *Filozofski rječnik*, urednik B. Donat, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 1984.g., str. 226.)

¹⁶ Ovaj filozofski pravac je smatrao da ćemo ovaj svijet ostaviti isto tako glup i zao kakvog smo zatekli dolazeći na njega.

nepotrebnosti vlastite djelatnosti koju su zagovarali nositelji tih ideja.¹⁷ Upravo u ovom periodu povijesti jednoga malog naroda pojavio se Ivan Merz u velikoj ulozi odgojitelja i profesora novih generacija koje su dolazile. Čitav Ivanov život bio je neprestani apostolat, neprestani utjecaj na druge da služe Bogu, a to je bilo tako prirodno, tako nenametljivo, tako ljubazno da nije nikoga smetalo, što više, svakome je godilo njegovo društvo.¹⁸

Vrlo zanimljivo je za istaknuti da je on bio veliki uzor i učitelj ženske populacije mladeži o čemu nam svjedoči i prof. Marica Stanković¹⁹ jedna od najvećih žena hrvatskoga naroda u netom završenom 20. stoljeću. On je to mogao biti jer je, najprije u sebi, na najidealniji kršćanski način riješio problem žene, jer je sam bio duboko kršćanski odgojen i postigao rano zrelost, proučio je psihu žene i shvatio njezinu ulogu u životu čovječanstva i Crkve i zato svjesno utjecao na razvoj ženskog katoličkog pokreta svoga vremena.²⁰ Ono što možemo vidjeti iz njegovog života jeste da on nije zazirao od stvarnosti kušnji i ljubavi koje je osjećao prema ženama, ali je znao pobijediti te kušnje i podignuti ih na višu stepenicu. Iznimno je vrijedno njegovo shvaćanje i promišljanje koje je donio o ulozi žene i njezinog položaja prvotno u društvu, a onda i u Crkvi. Upravo nam je prof. Stanković svjedokinja toga jer je spoznala koliku snagu i intelektualnu razinu ima blaženi Ivan Merz. Interesantno je za primijetiti kako je Ivan Merz odgojno utjecao na osobe ili žene koje su samo nekoliko godina mlađe od njega što je pokazatelj njegove velike duhovno i intelektualne izgradnje na svim razinama. Za njega je žena, čista i kreposna žena nešto veliko i uzvišeno. Ona mu je kopija njegove ljubljene Majke, još više, ona mu je sestra Djevice iz Lurda, koju će cijelog života ljubiti žarom sredovječnih mistika.²¹ Svoje odgojno usmjerenje pokazao je i u tome da je vjernike laike poticao i usmjeravao na političko angažiranje. Svaki vjernik laik dio je društva u kojem se nalazi stoga ne može biti izuzet iz ovoga područja društvenoga angažman, dapače trebao bi i u tim krugovima svjedočiti

¹⁷ N. NEKIĆ, *Ivan Merz – profesor i odgojitelj*, str. 299.

¹⁸ D. KNIEWALD, *Sluga Božji Dr Ivan Merz*, str. 273.

¹⁹ Vidi: *Marica Stanković 1900. – 1957. Zbornik radova s proslave 100. obljetnice rođenja 1900. – 2000.*, prir. Ljiljana Matković – Vlašić, Glas Koncila, Zagreb, 2001.

²⁰ M. ČOVIĆ, *Uzor i učitelj ženske mladeži*, u: *Pojava i značenje DRa Ivana Merza u Crkvi u Hrvatskoj*, Simpozij prigodom 50. obljetnice smrti DRa Ivana Merza 1928. – 1978., Zbornik radova, Grafički zavod Hrvatske – Zagreb, Zagreb, 1979.g., str. 78 – 79.

²¹ M. STANKOVIĆ, *Vitez ženske časti*, *Za vjeru i dom*, br. 9/1937, str. 139. – 140.

vjeru. Cilj bavljenja politikom nije osobna materijalna korist nego svjedočenje i rekristijanizacija država što je posebno bilo važno u vremenu u kojem je djelovao Ivan Merz.²² Ivan Merz vrlo vješto na tragu enciklika koje pape izdaju u tome vremenu prenosi nauk Crkve koji se posebno odnosio na političko djelovanje kako klerika tako i vjernika laika. On s time želi pokazati kako svi zajedno trebamo graditi društvo u kojem se nalazimo te ne vidi razloga zašto i Crkva te posebno biskupi u posebnim slučajevima ne bi mogli dati smjernice za političko djelovanje u okviru svojih mogućnosti. Katolik koji se bavi politikom mora steći prije toga temeljitu vjersku, duhovnu, ekonomsku i socijalnu izobrazbu, a svećenik mora biti iznad stranačke politike te je njegova dužnost da širi ispravna politička načela i da vrši svoje političke dužnosti.²³

Govoreći o Merzu kao odgojitelju ne smijemo ispustiti i ne pokazati kako je njegova prvotna zadaća bila odgojiti ljude u vjeri i za vjeru. Upravo iz svoje osobno življene vjere mogao je postati i odgojitelj drugih u vjeri. Njegova vjera koja je bila razumna vodila je čitav njegov život i osvjetljavala put osjećajima s kojima se i on suočavao.²⁴ U njegovom odgojnom – vjerskom angažmanu mladih ljudi trebamo uočiti ciljeve, sadržaje i metode s kojima se koristio. Ono što pripada u ciljeve vjerskog odgoja prvotno su nadnaravne i eshatološke vrijednosti, crkveno usmjerenje odgojnog i apostolskog rada, ljudska i kršćanska zrelost te vrlo važan apostolski angažman vjernika.²⁵ Već iz prijašnjih promišljanja o njegovom odgojnom radu možemo uočiti koji su sadržaji u njegovom odgojnom radu. Na prvom mjestu tu je teološko – eklezijalni sadržaj u kojem vidimo nekoliko temeljnih stupova oko kojih on gradi i svoj cjelokupni život: euharistija, Crkva, liturgija, lik Djevice Marije te vrlo važno upravo u tom odgojnom smislu jesu crkveni dokumenti, posebice enciklike pojedinih papa. Drugi neiscrpnj sadržaj jeste s područja kršćanskoga morala gdje pokušava mlade generacije odgojiti i sačuvati u duhu kršćanskoga morala i tradicionalnih čudorednih kreposti. Ono što možemo vidjeti u njegovoj metodologiji rada jeste da se on koristi svim sredstvima

²² Usp. Ivan Merz. *Sabrana djela. Načela političkog djelovanja katolika. Ljudsko tijelo i tjelesni odgoj. Lessing i Francuzi*, ur. B. Nagy, Svezak V., Postulatura za kanonizaciju bl. Ivana Merza, Filozofski fakultet Družbe Isusove, Glas Koncila, Zagreb, 2014.g., str. 65.

²³ Ivan Merz. *Sabrana djela. Načela političkog djelovanja katolika. Ljudsko tijelo i tjelesni odgoj. Lessing i Francuzi*, ur. B. Nagy, str. 71. - 73.

²⁴ Usp. D. KNIEWALD, *Sluga Božji Dr Ivan Merz*, str. 281.

²⁵ Usp. B. NAGY, *Ivan Merz – čovjek vjere i odgojitelj za vjeru*, str. 295.

kojima se Crkva koristi da bi ostvarila svoje misijsko poslanje. On nikada ne izlazi iz tih okvira pa i onda kada donosi svoja promišljanja i ideje, ostaje vjeran crkvenom učenju i crkvenim metodama rada.

2. 2. Duhovnost Ivana Merza

Neiscrpno vrelo iz kojega saznajemo kakav je bio duhovni život blaženog Ivana Merza jeste njegov osobni Dnevnik kojega je vodio još od svojih gimnazijskih dana. Koliko je bio snažna osoba upravo nam on sam pokazuje pišući svoj testament koji je napisao prije svoje smrti. Ako ga malo bolje čitamo možemo vidjeti da je to zapravo nadgrobni natpis koji jako lijepo ocrta dimenziju njegove duhovnosti i njezino usmjerenje. Upravo iz tog razloga donosimo u cijelosti prikaz testamenta koji je pisan na latinskom jeziku:

TESTAMENTUM

Decessit in Pace fidei Catholicae.

Mihi vivere Christus fuit et mori lucrum.

Expecto misericordiam Domini et inseparabilem

plenissimam aeternam possessionem Smi Cordis Jesu.

I. M. dulcis in refrigerio et in pace.

Anima mea attinget finem suum quare creata erat.

EN THEŌ KYRIŌ

Hrvatski prijevod testamenta glasi ovako:

OPORUKA

Umro u miru katoličke vjere.

Život mi je bio Krist, a smrt dobitak.

Očekujem milosrđe Gospodinovo i nepodijeljeno,

potpuno vječno posjedovanje Presv. Srca Isusova.

I. M. blažen u osvježenju i miru.

Moja će duša postići cilj za koji je stvorena.

U Gospodinu Bogu²⁶

Iz ovog prikaza njegove, možemo reći i duhovne oporuke vidimo koliko je bio prožet vjerom i pouzdanjem u Božje milosrđe i ljubav. Upravo to pouzdanje i ta vjera tjerala ga je da teži za evanđeoskim savršenstvom što je prvotna odlika njegove duhovnosti. Kroz cijeli svoj, iako kratki život, težio je rasti i rasti u nastojanju da postigne veći stupanj savršenstva i to nikada nije prestalo u njegovom životu. Svoj duhovni život nastojao je usmjeriti upravo u tom smjeru, rasti u krepostima posebice u onim teološkim krepostima. Veliku je pažnju u svom duhovnom životu posvećivao problemima seksualne naravi. Pokušao je ukrotiti svoje nagone na način da u svojoj seksualnosti otkrije ono što je sveto i veliko, a vrlo stručno proučavajući ženu došao je do spoznaje da svoj život treba čuvati u čistoći kako duha tako i tijela. Sav je taj njegov studijski interes za ženu svršio divnim duhovnim rezultatom: Ivan se napokon svom svojom dušom zaljubio u evanđeosku čistoću, koju je Isus toliko uzdigao i preporučio, te je najprije položio privremeni zavjet čistoće – „do ženidbe“ – a konačno je u tom pogledu učinio još značajniji i odlučniji korak – prihativši ono najsavršenije – „poradi kraljevstva nebeskog“²⁷ je cijelim svojim bićem prigrlio Bogu posvećeni celibat i položio doživotni zavjet potpune uzdržljivosti i čistoće.²⁸ Možemo ga okarakterizirati kao čovjeka molitve i kontemplacije što pokazuju njegova nastojanja da cijelim svojim bićem bude uronjen u Gospodina. On je čovjek koji se redovito svaki dan pričešćivao, obavljao duhovne vježbe, u dubokoj pobožnosti klanjao se Gospodinu pred svetohraništem i s iznimnim poštovanjem obavljao pobožnost Križnoga puta. Ivan Merz je duhovna osoba koja nije zazirala od tjelesne pokore i mrtvljenja tijela, a sve da bi svladao svoje požude i nepotrebne misli koje su ga udaljavale od Gospodina. Kada govori o sredstvima pomoću kojih se čovjek može izgraditi, onda kaže da je to dnevna

²⁶ Ivan Merz. *Sabrana djela. Dnevnik*, ur. B. Nagy, str. 496.

²⁷ Usp. Mt 19, 12

²⁸ D. DAMJANOVIĆ, *Temeljni vidovi duhovnosti Sluge Božjega Ivana Merza*, u: *Pojava i značenje DRa Ivana Merza u Crkvi u Hrvatskoj, Simpozij prigodom 50. obljetnice smrti DRa Ivana Merza 1928. – 1978.*, Zbornik radova, Grafički zavod Hrvatske – Zagreb, Zagreb, 1979.g., str. 10.

jutarnja meditacija, redoviti odlazak na Svetu Misu i primanje sakramenata, dnevno ispitivanje savjesti i dnevno čitanje duhovnog štiva.²⁹ Ako bi smo mogli sažeti u nekoliko crtica osnovna obilježja njegove duhovnosti koja proizlaze iz ovih prethodnih promišljanja, onda možemo zaključiti da je njegova duhovnost prvotno evanđeoski i apostolski usmjerena. Cijeli svoj život gradio je na čvrstim temeljima Svetoga pisma i širio kraljevstvo Božje poput prvih apostola koji su poslani u svijet. Drugo obilježje ili značaj njegove duhovnosti jeste da je bila euharistijsko – liturgijski usmjerena što pokazuje i njegova doktorska disertacija koja je bila liturgijski obojena. Treće obilježje koje možemo nazvati eklezijalno – karizmatičnim, odaje Merza kao osobu koja je bezuvjetno voljela Crkvu i koja je sve svoje darove primljene od Duha Svetoga izgrađivala u korist Crkve i društva. I posljednji karakter koji možemo spomenuti jeste marijanska duhovnost gdje je Marija bila zvijezda vodilja njegova života.

Umjesto samosvijesti, tako značajne za kolerične temperamente, Ivanovu dušu posve zaokuplja robovanje Kristu Kralju i nestajanje u Bogu.³⁰ Iako nije bio svećenik niti redovnik njegov život posebno duhovni odisao je životom jednom svećenika ili redovnika što pokazuju i njegova životna pravila koja je duboko utisnuo u svoj život i rad.³¹ Ivana Merza može se okarakterizirati kao osobu koja je unatoč svojem laičkome pozivu imala karakteristike i svojstva duhovnika ili čovjeka koji je mogao druge voditi i usmjeravati u duhovnome životu bilo da su laici bilo da su klerici. Upravo u ovome se krije njegova svetost i bogatstvo njegova života jer je potpuno sebe predao na služenje Kristu i Crkvi koja je od njega ustanovljena.

2. 3. Djelovanje u Katoličkoj Crkvi

Višestruko djelovanje Ivana Merza u životu Crkve pokazatelji su koliko je on zaista ljubio Crkvu na univerzalnoj razini, a onda posebno i Crkvu u domovini. Sav njegov rad i angažman bio je usmjeren na dobrobit kako Crkve tako i društva u cjelini. Na prvom mjestu treba spomenuti njegovo profesorsko djelovanje koje je zaokupljalo cijeli njegov na žalost kratki život. Još od svojih dječaćkih dana sanjao je kako će jednog dana biti profesor i odgojitelj što se i ostvarilo. Kao katolički profesor promicao je među studentima upravo taj crkveni senzibilitet i osjećaj pripadnosti jednoj,

²⁹ Usp. G. MATTEI, *Život za ideale. Životopis bl. Ivana Merza*, str. 86.

³⁰ D. KNIEWALD, *Sluga Božji Dr Ivan Merz*, str. 271.

³¹ Popis životnih pravila vidi: *Ivan Merz. Sabrana djela. Dnevnik*, ur. B. Nagy, str. 486. - 487.

katoličkoj i apostolskoj Crkvi što je u ono vrijeme bilo od iznimne važnosti. Iznimne intelektualne sposobnosti i čvrsto duhovno uporište koje je posjedovao omogućile su mu da bude jedan od vođa Katoličkog pokreta u Hrvatskoj. U svim porama ljudskog života mora biti prisutna Crkva svojom brigom za onim ćudorednim i religioznim, odnosno vjerskim, da se tako može lakše izvršiti glavni zadatak ćovjeka: proširenje Kraljevstva Božjeg na zemlji, a to nije ništa drugo nego istinski susret ćovjeka i Boga.³²

Mogli bi smo ga nazvati apologetom svoga vremena jer je njegovo djelovanje uvijek bilo usmjereno na obranu i promicanje pravih i istinskih katolićkih stavova. Njegova prisutnost nije se osjetila samo unutar katolićkih krugova nego i šire jer je bio ćovjek koji je imao široke horizonte. Ivana Merza smatra se jednim od vođa liturgijskoga pokreta u Hrvatskoj koji je težio obnovi i dubljem promišljanju liturgije, a o tome će biti nešto kasnije govora u ovom radu. Svoj veliki doprinos dao je u osnivanju brojnih katolićkih organizacija laićkoga usmjerenja koje su bile od iznimne važnosti. Kako i sam Merz kaže ideja vodilja svih organizacija bila je ideja biskupa Antuna Mahnićća³³, a to je da hrvatski narod treba voditi i usmjeravati vrhunaravnim životom. Naravno to vođenje narode ne znaći da ih treba zadojiti nekim politićkim usmjerenjima nego istinskim katolićkim naukom. Dr. Ivan Merz je jasno vidio da stvaranje stranaćko – politićke orijentacije kao okvira ili košnice ćitavog katolićkog života znaći odstupanje od Mahniććeve zamisli katolićkog pokreta i još više, da je sve to u otvorenom sukobu s nesumnjivim odredbama i direktivama uvijek živog crkvenog ućiteljstva, napose pape Pija XI.³⁴ Upravo su takva promišljanja proizišla iz krila crkvenoga ućiteljstva pratila svaku organizaciju u kojoj je djelovao i ostavio svoj veliki trag. Zanimljivo je takoder za primijetiti da se Križarska organizacija osniva godinu i pola dana poslije njegove smrti, a smatra se njegovim životnim djelom. Ovo je samo pokazatelj koliko je on uložio općenito u Katolićku akciju u Hrvatskoj jer i nakon što je orlovska organizacija zabranjena u kojoj je Ivan Merz djelovao javlja se nova, a to je križarska organizacija koje je bila puno veća i snažnije od Orlova. Sve organizacije u kojima je djelovao bile su plodno tlo za odgoj hrvatske mladeži te su kao takve saćuvale vjeru mladih ljudi u

³² J. KRIBL, *Crkva i njezina hijerarhija u životu i radu Ivana Merza*, u: *Pojava i znaćenje DRa Ivana Merza u Crkvi u Hrvatskoj*, Simpozij prigodom 50. obljetnice smrti DRa Ivana Merza 1928. – 1978., Zbornik radova, Grafićki zavod Hrvatske – Zagreb, Zagreb, 1979.g., str. 27.

³³ Biskup Krćke biskupije koji je bio pokretać Hrvatskog katolićkog pokreta, a iznimno povezan s Ivanom Merzom.

³⁴ D. KNIEWALD, *Sluga Božji Dr Ivan Merz*, str. 287.

teškim vremenima diktature i ideologije komunizma. Zahvaljujući mislima i smjernicama Ivana Merza, iz orlovskih i križarskih redova izašla su dva hrvatska kardinala, dva nadbiskupa, četiri biskupa i značajan broj svećenika, redovnika i redovnica.³⁵

Posebno njegovo djelovanje bilo je usmjereno prema školstvu te promicanju katoličkih škola. Naime, i danas vidimo veliki nesrazmjer između države i Crkve po pitanju katoličkih škola i školstva općenito tako da njegove smjernice mogu biti i danas vrlo aktualne. Smatrao je nužnim postojanje katoličkih škola, a svoje stavove i prigovore temeljio je na crkvenim dokumentima, posebice enciklikama pojedinih papa koje su se bavile ovom problematikom. Iznijet ćemo samo nekoliko misli na kojima je inzistirao, a tiču se i današnje problematike školskog sustava: roditelji imaju prema katoličkoj nauci prvu dužnost i pravo da se brinu za odgoj djece i imaju po tome pravo da osnivaju i nadziru škole, država ima pravo osnivati škole i od svih nedržavnih škola ima pravo tražiti ono što zahtjeva opće dobro, u nižim (pučkim i srednjim školama) vjerska je obuka i vjerski odgoj najpotrebnija stvar, treba zbaciti tzv. simultane, tj. mješovite škole (interkonfesionalne), katolici mogu odobriti samo konfesionalne škole (katoličke) i dr.³⁶ Sve ovo su pokazatelji koliko je osebujno bilo djelovanje Ivana Merza u povijesti Katoličke Crkve, no ne samo u povijesti nego i danas. Upravo na njegovom primjeru možemo vidjeti kako svaki vjernik laik može doprinijeti djelovanju Crkve i njezinom napretku. Aktualizacije njegove misli i njegova djelovanja mogu pomoći kao primjeri današnjem čovjeku vjerniku koji možda smatra da ne može pomoći u djelovanju Crkve. Koliko je njegovo djelovanje bilo upečatljivo govore nam i riječi kardinala Josipa Bozanića koji kaže:

Komunistički je pritisak, ostavio neizbrisive tragove te se stoga vjernici svjetovnjaci još uvijek sklanjaju radije pod skute crkvenih institucija jer je u prethodnom razdoblju vladalo mišljenje da bi intenzivniji angažman kršćana mogao prouzročiti nevolje...Stoga stavljamo veliku nadu u nove naraštaje koji

³⁵ L. ZNIDARČIĆ, *Križarska organizacija, životno djelo Ivana Merza*, u: *Obnovljeni život*, Filozofsko – teološki institut Družbe Isusove, urednik: I. Koprek, Godište LII., Tipotisak, Zagreb, Zagreb, 1997.g., str. 254.

³⁶ J. KRIBL, *Crkva i njezina hijerarhija u životu i radu Ivana Merza*, u: *Obnovljeni život*, urednik: R. Koprek, Filozofsko – teološki institut Družbe Isusove, Godište XXXIV., Grafički zavod Hrvatske – Zagreb, Zagreb, 1979.g., str. 315. – 316.

će, neopterećeni teretom prošlosti, moći djelovati u javnom životu kao promicatelji kršćanskih ideala i svjedoci evanđeoske istine. U tom je smislu primjer Ivana Merza uistinu vrlo bitan.³⁷

Ne smijemo zaboraviti ni njegovo djelovanje ne području teologije gdje je također dao svoj obol i to opet na temelju književnih djela. Uvijek vjeran književnosti pokušava i svoja teološka promišljanja izvući i shvatiti iz velikih književnih djela. Donijet ćemo samo jedan primjer njegovih promišljanja o Kristu i Antikristu pošto bi bilo opširno iznijeti sve njegove teološke perspektive:

Ideja Antikrista je u glavnim potezima shvaćena kao i u Bensonu: egoizam vijeka koji nalazi personifikaciju u tome čovjeku i kao njegova kulminacija jest mržnja i zavist na Galilejca u kojega vjeruje, ali neće da pred njim klekne te mu se pokloni. Kao što je Krist točka iz koje se kao zrake iz Božanstva šire ideje, tako i Antikrist Protukrist, to jest produkt je doba, a on njena kulminacija: protubog – vrag – čovjek.³⁸

Možemo uočiti da Merz iako izrazito intelektualno, kulturno, politički i društveno obrazovan uvijek djeluje unutar katoličkog nauka i onoga što Crkva naučava i čini. Moglo bi se očekivati od ovakve osobe da djeluje izvan okvira nauka Crkve i da vođen mnogim tadašnjim strujanjima odstupa od crkvenih okvira. No upravo ta njegova dosljednost i apsolutna vjera prvotno prema Gospodinu, a onda i njegovoj Crkvi učinila ga je biserom tadašnjeg djelovanja Crkve u društvu koje je polako poniralo u različite ideologije vođene idejama marksizma.

3. Papinstvo i vlast Crkve u očima Ivana Merza

3. 1. Ljubav prema Svetom Ocu i Crkvi

Cijeli život Ivana Merza bio je prožet ljubavlju prema Crkvi i njezinu Namjesniku koja je duboko izvirala iz njegova duhovnog života. Ta ljubav i odanost koju je iskazivao ne samo prema papi nego i prema biskupima i svećenicima proizlazi iz njegove duboke eklezijalne usmjerenosti. Sve što je činio i radio bilo je na dobrobit

³⁷ G. MATTEI, *Život za ideale. Životopis bl. Ivana Merza*, str. 156. – 157.

³⁸ *Ivan Merz. Sabrana djela. Dnevnik*, ur. B. Nagy, str. 275.

Crkve jer se kao vjernik laik smatrao dijelom te Crkve i pozvanim da radi na izgradnji upravo te jedne Kristove Crkve. Baš kao što je euharistija bila duša njegova života tako je i ljubav prema Crkvi i papi stajala na istoj razini. Svoj odnos prema Crkvi dr. Ivan Merz je ponajbolje izrazio odgovorom na pitanje: „Zašto ljubim Katoličku Crkvu i Sv. Oca Papu?“ – „Jer u njoj vidim jasnu sliku preljubljenoga Spasitelja i Boga Isusa sa svim njegovim savršenstvima, a u Sv. Ocu Papi pod prilikama čovjeka vidim Boga svoga i Gospoda svoga!“³⁹ Ovakav stav i način odnosa prema Crkvi koju kao što vidimo nije gledao kao neku instituciju, rezultat su njegova dubokog proživljavanja kršćanstva i vjere u jednoga spasitelja Isusa Krista. Za njega je Crkva bila mjesto prisutnosti Isusa Krista u osobi pape koji ju vodi. Uvijek je branio Crkvu i njezinog pastira pa i u najgorim situacijama u kojima se nalazila. Možemo navesti samo primjer kada je Papa Pio XI. osudio pokret „*Action française*“⁴⁰ i političko usmjerenje toga pokreta, Merz je izričito stao na stranu pape i osudio one katolike koji su unatoč upozorenju pristupili tome pokretu. Osvrćući se na takve postupke ovako Ivan Merz piše: „Jadnih li katolika! Vele da Papu ne treba slušati kada daje političke smjernice u koje zalaze vjersko – ćudoredna pitanja. I tako sude obično katolici koji vele da su katolici, a zaziru od katoličkih društava i ne će da čitaju katoličkih novina.“⁴¹ Papa je za njega bio vrhovni učitelj i autoritet kojeg treba ljubiti i poštivati jer iznad svega. Profesor Dušan Žanko posebno svjedoči o žaro ljubavi prema Svetom Ocu kojim je bio ispunjen Ivan Merz posebice kad se radili o učiteljskoj službi pape. On je neumorno drugima prenosio poruke koje je iznosio Sveti Otac, a posebice one poruke koje su stizale preko enciklika. To je bilo vrijeme velikih enciklika kao što su *Ubi arcano Dei*, *Quas primas*, *Immortale Dei* i dr. Kao profesor znao je da upravo preko enciklika koje je pomno proučavao može drugima prenositi pravi nauk Crkve koji je odgovor na suvremena strujanja vremena u kojem se nalazio.

U svom članku povodom jubileja 1925. godine Ivan Merz piše ovako: „Jedna je od bitnih karakteristika svakog rimskog katolika da ljubi Svetoga Oca Papu i da sve

³⁹ J. KRIBL, *Crkva i njezina hijerarhija u životu i radu Ivana Merza*, str. 20.

⁴⁰ Francuski desničarski politički pokret nastao u doba Dreyfusove afere oko istoimenog časopisa pokrenutog 1899. Glavni ideolozi bili su mu Ch. Maurras, J. Bainville, M. Barres i L. Daudet. Detaljnije vidi: Hrvatska enciklopedija, I. svezak, glavni urednik: D. Brozović, Leksikografski Zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 1999. g., str. 22.

⁴¹ *Ivan Merz. Sabrana djela. Utjecaj liturgije na francuske pisce, Zlatna knjiga, Ti i ona, Junački život sv. Ivana od Arke, Razni članci*, ur. B. Nagy, str. 427.

svoje misli i sva svoja djela ravna prema odredbama i željama njegovim. U uzburkanom moru zabluda i strasti, koje tresu čovječanstvom, Petrova je stolica sidro nade i luka spasa (Benedikt XV.) za koju se valja uhvatiti i u kojoj moramo naći zaklonište, ako ne želimo i mi nastradati.⁴² Poslušnost prema Crkvi i Papi za njega je bilo pitanje ljubavi, ljubavi koja je usmjerena prema Kristu. Naravno da nije bio naivan i da nije vidio sve prisutne nedostatke Crkve i njezinih članova, ali to nije umanjilo njegovu perspektivu koju je imao o Crkvi i njezinu pastiru. Da bi smo vidjeli zašto on toliko naglašavao ljubav prema Crkvi donosimo sedam njegovih točaka gdje on navodi zašto je svaki katolik dužan iskazivati ljubav svetoj Crkvi:

(1) jer ju je ustanovio sam Isus Krist, učinio svojom neokaljanom Zaručnicom koja ima da vodi ljudski rod k vječnoj sreći;

(2) jer je ona savršeno društvo u koje se imaju sva druga društva ugledati i koje se može posve samostalno razvijati;

(3) jer ona po svojoj predivnoj liturgiji odaje Bogu na savršen način onu čast, koja ga ide za začetnika svega;

(4) jer je ona kroz vjekove i među narodima nadahnjivala djela svake ruke: kiparstva i slikarstva, graditeljstva i glazbe, književnosti i svih mogućih drugih vještina;

(5) jer je ona svojim redovima i sličnim institucijama ublažavala i uklanjala socijalnu bijedu svih mogućih staleža;

(6) jer je jedina ona kadra ukloniti međusobnu borbu pojedinih društvenih slojeva i dati narodima željeni mir;

(7) jer ona može bolje od svakog drugog društva čovječanstva dati sreću i na ovome svijetu u tolikoj mjeri kao da ju je Providnost bez obzira na svoju (njezinu) vrhunaravnu zadaću samo za tu svrhu postavila.⁴³

Ivan Merz bio je osoba Crkve u pravom smislu te riječi i ljubio je Crkvu iznad svojih osobnih interesa. Njegovo poimanje Crkve i općenito crkvenih službi bilo je

⁴² G. MATTEI, *Život za ideale. Životopis bl. Ivana Merza*, str. 109. – 110.

⁴³ N. BELIĆ, *Crkva i hijerarhija u životu i spisima Ivana Merza*, str. 279.

prožeto vjerničkim duhom što je on vrlo radosno i temeljito prenosio na mlađe generacije. Mogli bi smo reći da je Ivan Merz bio 'zaljubljen' u Crkvu, a takav stav može proizaći samo iz osobe koja je duboko vjerovala da je Crkva kao zaručnica Kristova utemeljena od njega samoga.

Njegova misao o Crkvi, kao duhovnoj zajednici svih pravovjernih s jednim Učiteljem na čelu, Kristovim Namjesnikom, Sv. Ocem Papom, nije bila samo sanja njegove duše, nego objektivna realnost, koja je poprimila život u njegovoj velikoj duši i koju je on htio ostvariti u dušama svih hrvatskih katolika, realno i praktički.⁴⁴

Prošavši kroz sve nedaće života posebno sudjelujući u ratnim zbivanjima kao mladi vojnik nikada nije izgubio vjeru u Crkvu i sposobnost istinskog vjerničkog promišljanja o njoj samoj.

U tom pogledu može posebno danas, kad se osporava značenje redovitog Magisterija Crkve, biti uzor katoličkim laicima, a i svećenicima. Sentire cum Ecclesia⁴⁵, to je bilo utjelovljeno u njemu. Kod njega to nije bila samo neka vojnička poslušnost i pokornost, nego ljubav prema Crkvi. Ta je ljubav govorili iz svake njegove riječi.⁴⁶

3. 2. Vlast Crkve

3. 2. 1. Podjela vlasti

Vrlo je zanimljivo prikazati i uočiti kako Ivan Merz vrlo pomno razrađuje i pitanje vlasti unutar Crkve i općenito njezine jurisdikcije na društvenom polju. Pitanje vlasti on povezuje sa pitanjem jurisdikcije nad katoličkim pokretima i akcijama gdje se brojni laici uključuje u raznovrsne djelatnosti kao što je ekonomija, politika, školstvo ili novinarstvo. Naravno ti laici nisi imali u cilju samo na ekonomskom polju (budući da je ono vrlo diskutabilno) podići neki narod ili pojedinu skupinu nego su na temelju toga djelovali i na vjersko – moralnom polju. Stoga bi smo mogli reći da i ta vjersko –

⁴⁴ <http://ivanmerz.hr/staro/merz-crkva/index.htm> (2015 - 5 - 20)

⁴⁵ „Osjećati sa Crkvom“

⁴⁶ F. ŠEPER, *Ljubav prema Crkvi govorila je iz svake njegove riječi*, u: Glas Crkve o Ivanu Merzu, prir. B. Nagy, postulator kauze za kanonizaciju Ivana Merza, Verbum, Split, 2003.g.

ekonomska akcija spada pod vlast ili jurisdikciju i naravno duhovno vodstvo pape ili pojedinog biskupa.⁴⁷ Naravno da vlast Crkve na takve udruge može biti primijenjena samo ako one imaju za cilj neku vjersku dobrobit u suprotnom ako je pitanje samo materijalne naravi onda to ne spada pod crkveno vodstvo. Sve djelatnosti i organizacije vjernika laika koje imaju za cilj vjersko – moralni odgoj i prosperitet nazivaju se Katoličkim pokretima. Taj Katolički pokret, ukoliko ide za vjersko – moralnim ciljem (bilo to ekonomska akcija ili politička ili novinstvo itd.) spada pod učiteljsku i pastirsku vlast pape i biskupa.⁴⁸

Ovo pitanje vlasti nad pojedinim katoličkim pokretima bilo je vrlo važno za razdoblje u kojem je živio Ivan Merz, a mogli bi smo reći da je i danas aktualno. Ovakav njegov stav prema pitanju vlasti Crkve proizlazi iz njegova vjerskog uvjerenja izgrađenog na temelju kreposti poslušnosti. U povijesnom razdoblju u kojem je živio gdje je bilo velikih političkih previranja i uplitanja političkih vlasti u područje crkvene jurisdikcije, bilo mu je da naglasi tko je vođa i tko ima vlast nad pojedinim katoličkim pokretima. Iz svega toga ćemo posve jasno razabrati da Crkva ne daje samo načela (ideologiju) katoličkom pokretu i cijelom katoličkom životu, već ona u taj katolički pokret i život ulazi sa svom snagom svoje kraljevske vlasti, dajući zakone, odredbe i smjernice kako će se ta duhovna načela provoditi u svim njegovim granama i ograncima, brinući se za izvođenje tih svojih načela, sudeći i kažnjavajući.⁴⁹ Upravo na temelju ovoga možemo uočiti i podjelu vlasti koju nam donosi Ivan Merz:

SHEMA O VLASTI CRKVE

I. Perceptivna vlast Crkve (krjepost poslušnosti):

A) Direktna vlast Crkve: čisto vjersko – moralni cilj

B) Indirektna vlast Crkve: pozitivna i negativna – mješoviti cilj

II. Direktivna vlast Crkve (krjepost razboritosti): čisto vremeniti cilj s vjersko – moralnim posljedicama⁵⁰

⁴⁷ Usp. Ivan Merz. *Sabrana djela. Književnost, Liturgija, Katolička akcija*, ur. B. Nagy, str. 409.

⁴⁸ Ivan Merz. *Sabrana djela. Književnost, Liturgija, Katolička akcija*, ur. B. Nagy, str. 411.

⁴⁹ Ivan Merz. *Sabrana djela. Književnost, Liturgija, Katolička akcija*, ur. B. Nagy, str. 411.

⁵⁰ Isto., str. 429.

Ovakvu podjelu vlasti i općenito stav Ivana Merza prema pitanjima vlasti Crkve nad područjima koja nisu duhovnoga karaktera treba shvatiti u povijesnim okvirima u kojima se Crkva tada nalazila. No kad detaljnije pogledamo ovu njegovu podjelu onda možemo uvidjeti da takva podjela može i danas vrijediti iako ćemo vidjeti da neke ovlasti koje pripisuje Crkvi danas ne bi mogle imati svoje ispunjenje jer se nalazimo u sasvim jednom drugom društvenom uređenju i kontekstu gdje bi se ovakvo razmišljanje moglo shvatiti kao trijumfalizam Crkve. Također njegovo promišljanje o širini vlasti Crkve trebamo shvatiti i iz njegova duhovnog života jer je on bio čovjek koji je bezuvjetno isticao pokoravanje Crkvi i crkvenim autoritetima te posebno problematiku utjecaja Crkve prema Katoličkoj akciji jer su neke političke stranke smatrale da je Katolička akcija politički obojena pa stoga ne mora biti pod utjecajem Crkve. Vidimo iz prikazane sheme da on razlikuje perceptivnu vlast Crkve koja se dijeli na direktnu i indirektnu te drugu koju on naziva direktivna vlast Crkve. Perceptivna vlast Crkve je zapovjedna i podliježe pod krepost poslušnosti odnosno bezuvjetno pokoravanje autoritetu Crkve. Unutar perceptivne vlasti razlikujemo dva ogranka ili dvije podvrste ove vlasti. Prva je direktna vlast Crkve kojoj se vjernici moraju bezuvjetno pokoravati jer je to čisto duhovno područje nad kojim Crkva ima apsolutnu vlast, a Rimskog biskupa i ostale biskupe možemo smatrati kraljevima što se tiče ove ovlasti. Ovamo spada sav čisto crkveni život, izdavanje zakona, njihovo provođenje, tumačenje, ukidanje, suđenje, propovijedanje, podizanje škola itd.⁵¹ Ono što je posebno važna za Ivana Merza jeste da i sama Katolička akcija upravo pripada u ovo područje crkvene vlasti. Druga je indirektna vlast ili mješovita gdje nisu prisutne čisto duhovne stvari nego se te duhovne stvari slučajno ili po naravi stvari spajaju s duhovnim stvarima odnosno vjersko – moralnim načelima pa također spadaju pod vlast Crkve. Ta iako neizravna ovisnost svjetovnih stvari od crkvene vlasti može biti dvostruka: negativna indirektna ovisnost i pozitivna indirektna ovisnost.

Negativna ovisnost jeste da država ne bi smjela poduzeti ništa što bi se protivilo ili nanosilo štetu Crkvi i vjernicima. Kao za primjer ovoga danas bi smo mogli reći da je upravo takav jedan zakon rad nedjeljom gdje su ugrožena prava vjernika da mogu obavljati svoju religioznu praksu. Crkva prema ovoj ovlasti ima pravo spriječiti takav zakon i biti protiv njega iako nije duhovnoga karaktera. Tako isto ni bilo koji katolički pokret ne smije ništa činiti što bi štetilo Crkvi ili što bi se smatralo negativnim i

⁵¹ Ivan Merz. *Sabrana djela. Književnost, Liturgija, Katolička akcija*, ur. B. Nagy, str. 423.

nedozvoljenim. Tako npr. radi te negativne indirektno ovisnosti političke novine ne smiju napadati svećenstvo i tako kvariti ugled svećenstvu uopće; ne smiju napadati duhovnu pastvu, ne smiju zastupati drugi crkveno – politički program nego li hijerarhija.⁵² Pozitivna indirektna ovisnost svjetovne vlasti jeste da je država dužna pomagati dobru Crkve i njezinih članova pa i na materijalnom području. Crkva je kroz cijelu svoju povijest upravo prema ovoj ovisnosti potpomagala djelovanje države i društva te u određenim okolnostima davala savjete kako treba organizirati svjetovnu vlast. Crkva to nije činila da bi ispunila samo vremenitu svrhu nego je za krajnji cilj imala da kršćanin koji je građanin jedne države ispuni i svoj konačni cilj – spasenje. Nije stoga čudno da, na primjer, sadašnji francuski povjesničari ističu kako su biskupi stvorili francusku; nije čudno da u povijesti srednjega vijeka vidimo kako vladari imaju uza se učene bogoslove koji ih savjetuju i u čisto vremenitim pitanjima, kako valja državom upravljati; oni to čine uvijek u vidu duhovnih i vrhunaravnih interesa građana; jer država ne smije ništa učiniti što bi pojedincu otežalo da dođe u nebo, naprotiv ga ona mora u tomu pomagati.⁵³ Osim ove perceptivne vlasti postoji i direktivna vlast Crkve ili savjetodavna koja katolike obvezuje kroz krepost razboritosti. U ovu vlast Crkve spadaju sva ona pitanja i problemi gdje čisto vremeniti cilj ima vjersko – moralnu posljedicu. Naravno da se neko vremenito pitanje koje nema nikakav duhovni karakter ne može smatrati neposluhom prema crkvenom autoritetu, ali ako takav vremeniti cilj ima neku vjersku posljedicu onda bi se već moglo promisliti koliko je to razborito i u krajnjem slučaju na liniji crkvenog nauka.

Iz svega dosadašnjeg proizlazi da u svijetu postoje tri vrste ovisnosti od javne vlasti: ovisnost jedino od Crkve, ovisnost i od Crkve i od svjetovne vlasti te ovisnost jedino od svjetovne vlasti (države).⁵⁴ Nad svim ovim navedenim grupama Crkva vrši svoju vlast i ima pravu na nju zbog svojeg višeg cilja. Papa Leon XIII. u svojoj enciklici *Immortale Dei* koja progovara o pitanju vlasti Crkve nad društvenim pitanjima izriče stav Crkve:

Ako dakle u ljudskim poslovima ima nešto na bilo koji način sveto, nešto što spada na spas duša i na štovanje Boga, bilo da je ono takve naravi, bilo pak da se takvim shvaća zbog uzroka na koji se odnosi, sve je to u ovlasti i u nadležnosti

⁵² Isto., str. 424.

⁵³ Isto., str. 426.

⁵⁴ Isto., str. 422.

*Crkve; ostalo pak što spada u građansko i političko područje, s pravom je podložno građanskom autoritetu...*⁵⁵

Iz ovog malog prikaza koji smo donijeli o vlasti Crkve i podjeli vlasti te njenog suodnosa sa svjetovnom vlašću, razvidno je zaključiti kako se i ovdje može uočiti Merzova duboko eklezialna usmjerenost na cjelokupni rad jer apsolutno se pokorava vlasti Crkve i smatra da tako trebaju svi katolici. Vlast Crkve je za njega na jednoj više stubi jer njena vlast za cilj ima vrhunaravne vrijednosti, a ne samo povijesno – materijalne. Zato on možda i pomalo idealistički predstavlja tu vlast jer proizlazi iz njegovog osobnog uvjerenja, no ne smijemo zaboraviti da svoja promišljanja temelji na dokumentima i enciklikama pojedinih Papa. Povijesno – društvene okolnosti onoga doba u neku ruku su i zahtijevale ovakav stav i obranu izvornog katoličkog nauka o granicama i širini utjecaja Crkve. Mjerilo odnosa prema Crkvi jeste stav prema crkvenoj hijerarhiji.⁵⁶

3. 2. 2. Papa

Središnje mjesto i ulogu u životu i radu Ivana Merza ima rimski prvosvećenik ili Papa kako ga on rado naziva zato mu i posvećuje toliko vremena i pažnja što se može i vidjeti iz njegovih radova. On svoje stavove o ulozi Pape i njegovoj vlasti temelji na konstituciji *Pastor aeternus* koja je sržni dokument Prvog vatikanskog sabora, a izričito progovara i naglašava ulogu rimskog prvosvećenika. Na neki način bismo mogli reći da on potvrđuje odluke koje su donesene u ovoj konstituciji i smatra da ih svaki katolik treba prihvatiti. Svoje uvjerenje temelji na Svetome pismu gdje Isus povjerava Petru službu Pastira i vidljivoga znaka jedinstva cijele Crkve. Također na tragu konstitucije Merz naglašava primat jurisdikcije i vlast nad čitavom Crkvom koja je Petru neposredno dana od Krista:

Dakle, tko kaže da Krist Gospodin nije blaženog apostola Petra postavio za prvaka svih apostola i za vidljivu glavu čitave vojujuće Crkve; ili da je on od Gospodina našega Isusa Krista izravno i neposredno primio samo prvenstvo časti, a ne istinito i pravo prvenstvo nadležnosti: neka bude kažnjen anatemom. Tko dakle kaže, da nije po ustanovi samoga Gospodina Krista, ili po Božjem

⁵⁵ DH 3168

⁵⁶ <http://ivanmerz.hr/staro/merz-crkva/index.htm> (2015 – 5 – 29)

*pravu, da blaženi Petar u prvenstvu nad čitavom Crkvom ima trajne nasljednike; ili da rimski prvosvećenik nije nasljednik blaženoga Petra u istom prvenstvu: neka bude kažnjen anatemom.*⁵⁷

Poznavajući cjelokupnu katoličku teologiju iz područja ekleziologije Merz točno razlikuje trostruku službu kako pape tako i biskupa: naučavanje, upravljanje i posvećivanje. On snažno uočava povijesnu potrebu ovakvog naglašavanja autoriteta rimskog prvosvećenika koja je relativno bila ugrožena zbog povijesnih okolnosti i situacije prvotno u društvu, a onda i u Crkvi. Prijeteći komunizam i vrijeme nakon Prvog svjetskog rata u kojem je živio bili su i odraz stanja Crkve koja je morala odgovoriti na izazove vremena. Glavno je sada isticati u narodu ideju katolicizma, kao markantnu oznaku, koja nas dijeli od buržoazije, kao i od komunizma,⁵⁸ rekao je Merz na tragu upravo ovih promišljanja. Njegova ideja odnosno katolički nauk koji je slijedio i provodio jeste da jedinstvo i zajedništvo s Rimom odnosno rimskim prvosvećenikom temelj je svakog drugog jedinstva i vlasti. Tako on Papu naziva i vrhovnim sudcem kojem se moraju pokoravati svi vjernici, a taj sud ne može poništiti ni osporiti niti jedna svjetovna vlast. Papa kao vrhovni poglavar čuvar je svih vrednota i temelj je pologa vjere koja se neprekinuto prenosi od apostola Petra. Naravno on potvrđuje dogmu o nezabludivosti pape koja je plod ovoga sabora, a koja papi omogućuje da neposredno djeluje kao vrhovni kraljevski poglavar svojih vjernika. Ono što je zanimljivo za primijetiti jeste da Merz tako istančano koristi nazive kojim se oslovljava papa: Namjesnik Kristov, rimski biskup, rimski prvosvećenik itd. Ugroženost papinske vlasti i moći bila je i rezultat ne samo ove konstitucije nego bi smo mogli reći i ovih Merzovih razmišljanja. Svu vlast on pridaje Petrovom nasljedniku koja se onda proteže i na svjetovnu vlast koja ovisi od vlasti Apostolske Stolice koja u osobi rimskoga biskupa ima ne samo zemaljsku – vidljivu vlast nego i vlast danu od Boga. Papa je biskup svake biskupije; on je biskup svakog vjernika: „on je“, kako veli strasburški biskup, „prvi duhovni vođa svakomu vjerniku, njegov istiniti župnik, njegov vlastiti biskup, zastavnik vjere, duša njegove duše i otac njegove savjesti.“⁵⁹

Ivan Merz baš kao što je bio zaljubljenik u Crkvu tako je isto volio i ljubio rimskog prvosvećenika. Papa je za njega osim što je ima vlast nad svime bio neiscrpno

⁵⁷ DH 3055 i 3058

⁵⁸ G. MATTEI, *Život za ideale. Životopis bl. Ivana Merza*, str. 130.

⁵⁹ Ivan Merz. *Sabrana djela. Književnost, Liturgija, Katolička akcija*, ur. B. Nagy, str. 417.

vrelo iz kojeg se trebaju svi hraniti, a posebno je to naglašavao za svoje Orlove. Koliko je poštovao osobu Pape svjedoči i to da je u temelje orlovske organizacije postavio kao počelo svega, poštovanje prema Euharistiji i Papi. Za vrijeme svoga boravka u Rimu 1925. godine kada je cijela Orlovska organizacija putovala na susret s Papom on bilježi jedne od najljepše izrečenih misli o Svetom Ocu:

Papa! Vidjeli smo njegovu bijelu pojavu, poljubili njegovu svetu ruku i od ljubavi prema vidljivome Kristu bili spremni, milošću Gospodnjom, predati mu neograničeno svu svoju egzistenciju. (...) Nevjernik, koji dolazi u Rim, vidi 'perpetum mobile': kako to da iz dana u dan, iz godine u godinu, iz stoljeća u stoljeće neprestano hrle u Rim novi ljudi, nove generacije pa uvijek istim zanosom i istim oduševljenjem ponavljaju isti usklik: „Živio neumrli Kristov namjesnik!“ I sa svih strana svijeta jedva se čeka na papinu riječ jer su ljudi uvjereni da ona donosi život. (...) Osjećate da u Rimu sjedi vladar trocarevine: Papinim zagovorom sveci proslavljene Crkve djeluju na Srce Božje.⁶⁰

3. 2. 3. Biskup

Ulogu biskupa i njegovu vlast Merz povezuje s ulogom rimskog prvosvećenika kao što i ulogu svećenika ne odvađa od biskupa koji ima vlast nad svakim svećenikom. Posebno u svojim promišljanjima on se osvrće na mjesnog biskupa što je izrazito važno za njega jer tako može izbjeći sve političke probleme oko pitanja tko je vođa pojedinog katoličkog pokreta. Kao što je rimski biskup vođa sveopće Crkve tako je i svaki biskup u svojoj biskupiji vrhovni poglavar i naučitelj koji također ima trostruku vlast. Idejni vođa svakog katoličkog pokreta jest Sveti otac u cijeloj Crkvi, a mjesni biskup u svojoj biskupiji, zato jer Crkva ima svoje živo učiteljstvo.⁶¹ Naravno da on smatra da biskup treba pomoćnike u upravljanju ali je on vrhovni vođa s kojim se ne smije manipulirati ili zloupotrebljavati njegovu službu. Katolička Akcija jeste duh svake biskupije ali bez odnosa sa biskupijom i biskupom koji joj predsjedava ona je mrtva i ne može biti dio pravoga puta Crkve. Upravo zbog ovakvog razmišljanja Ivan Merz je bio izbačen iz

⁶⁰ Ivan Merz. *Sabrana djela. Katoličke organizacije, Rim – Papinstvo, Lurd, Moral, Tjelovježba, Razno*, ur. B. Nagy, Svezak II., Postulatura za kanonizaciju bl. Ivana Merza, Filozofski fakultet Družbe Isusove, Glas Koncila, Zagreb, 2011.g., str. 259. – 260.

⁶¹ M. BELIĆ, *Crkva i hijerarhija u životu i spisima Ivana Merza*, str. 280.

nekih organizacija kao što je Seniorat. Osobno je naglašavao krepost poslušnost mjesnom biskupu koja je temelj svakog katoličkog djelovanja:

Jasno je da smo se mi Orlovi stavili u službu svete Crkve spremni da je milošću Božjom pomažemo u širenju kraljevstva njezina Božanskog Zaručnika. Nemamo nikakvih uzgrednih ciljeva, već onaj jedini, glavni, da što više duša sjedinimo s Isusom. Stoga se apsolutno pokoravamo i u tom pitanju kao i u svim drugima našim biskupima. I ako oni vele da smo na krivom putu, to ćemo upravo slijepom pokornošću slušati i raditi kako to oni budu željeli. To ističem stoga, jer tako dobro poznajem svoje drugove, pa znam da presvijetla gospoda prema nama ne trebaju imati nikakvih taktičkih razloga; mi smo uvijek naglašavali ideju poslušnosti crkvenoj vlasti i spremni smo dati takav primjer poslušnosti i onda kada će nam to biti teško.⁶²

U njegovim bilješkama vidimo trajno naglašavanje da biskup nije odgovoran samo za vjerska i moralna pitanja u svojoj biskupiji nego je odgovoran kako za socijalna tako i za politička pitanja koja se tiču društva u kojem se nalazi. Izričito je branio biskupe i one koji su ih optuživali da se miješaju u politička pitanja kao i svećenike koje su optuživali za različita djela. Ono što također možemo uočiti jeste da Ivan Merz naglašava odnos između rimskog prvosvećenika i biskupa gdje on ne vlada sam nad čitavom Crkvom nego uvijek u zajedništvu s njima. Ovdje možemo uočiti kako su ova njegova promišljanja na tragu Drugog vatikanskog sabora koji snažno naglašava upravo taj kolegijalitet svih biskupa. On biskupe gleda kao autentične učitelje i nasljednike samih apostola ne po nekoj učenosti nego upravo po tom nasljeđu vjere koju su prenosili kroz stoljeća. dakle ništa se specijalno katoličkoga ne može dogoditi, po volji i odredbi Kristovoj, u nijednoj biskupiji bez ni mimo biskupa.⁶³ Kao pravi poznavatelj crkvene povijesti osvrće se i na sv. Ignacija koji govori o crkvenoj hijerarhiji i ulozi biskupa: „*Budite podložni biskupu, kao što su apostoli Kristu. Neka svi vide u biskupu Isusa Krista, Sina Očeva, a u svećenstvu savjet Božji i zbor apostola. Odijeljeno od biskupa i svećenstva ime Crkve ne može postojati.*“⁶⁴ U svojem promišljanju o svećenicima Merz naglašava njihovu duhovnu prisutnost u pojedinim organizacijama i da su oni ti koji djeluju svojim darom primljenim od samoga Krista.

⁶² <http://ivanmerz.hr/staro/merz-crkva/index.htm> (2015 – 5 – 29)

⁶³ Ivan Merz. *Sabrana djela. Književnost, Liturgija, Katolička akcija*, ur. B. Nagy, str. 419.

⁶⁴ Isto., str. 419. – 420.

Borio se za identitet svećenika te je znao što je svećenik i nije dopustio svojim načelnim stavom da svećenik bude unutar njegove organizacije jednak drugima i da se svojom osobom uvlači u kojekakva petljanja.⁶⁵ Za Merza biskupi i svećenici bili su oni koji su bili vrijedni poštovanja, osobito biskupi svojom pastirskom vlašću. Treba isto tako reći da on nije o tome šutio nego je kao mladi profesor druge poučavao pravom stavu jednog vjernika katolika da poštuje i nadasve ljubi svog biskupa. To se posebno vidi u orlovskoj organizaciji mladih katolik.

4. Liturgija – središte njegova života

4. 1. Liturgijski život Ivana Merza te poimanje liturgije

Proučavati život Ivana Merza, a izostaviti liturgiju iz njegova života bilo bi potpunoma nezamislivo jer je liturgija središte njegova života. Stoga bi smo mogli navesti tri stožerna stupa njegova života: duhovnost, ljubav prema Crkvi te liturgija koja ima za svrhu formiranje vjernika. On je liturgiju shvaćao u njezinoj cjelini i prepoznao je bogatstvo, smisao i ljepotu liturgije i liturgijskih čina. Ako bi smo mogli sažeti ono što je Merz mislio o liturgiji onda nam može pomoći Joseph kardinal Ratzinger koji ovako definira smisao kulta i liturgije: „Cilj kulta i cilj stvorenja u cjelini jest jedan i isti – pobožanstvenjenje, svijet slobode i ljubavi.“⁶⁶ Nakon što je 1920. g.⁶⁷ bio na liturgijskim vježbama, liturgija postaje dio njega do te mjere da ga se naziva apostolom liturgije. Ona postaje središnji stup njegova života prema kojoj on organizira i svoj život posebno svakodnevno pohađajući liturgijska slavlja.

Velika ljubav i zainteresiranost za liturgiju posljedica je i toga što je dok je boravio u Parizu pohađao svečane liturgije koje su duboko utjecale na njega. Upravo iz ovoga razloga javlja se u njemu želja da dublje proučava francuske pisce i utjecaj liturgije na njih što je i rezultiralo time da je svoj doktorski rad posvetio upravo temi 'Utjecaj liturgije na francuske pisce od Chateaubrianda do naših dana' o čemu će biti riječi nešto kasnije. Također moramo si posvjestiti da je liturgija još u to vrijeme bila služena po starom obredu koji je obnovljen nakon Drugog vatikanskog sabora. Upravo

⁶⁵ J. KRIBL, *Crkva i njezina hijerarhija u životu i radu Ivana Merza*, str. 320.

⁶⁶ J. RATZINGER – BENEDIKT XVI., *Duh liturgije. Temeljna promišljanja*, Verbum, Split, 2015.g., str. 25.

⁶⁷ M. ŠKARICA, *Liturgijski život i djelovanje Ivana Merza*, u: *Obnovljeni život*, urednik Ivan Koprek, godište LII., Zagreb, 1997.g., str. 257.

u tom starom obredu Merz vidi ljepotu i skladnost same liturgije. Njegov život bio je prožet liturgijom: molitva brevijara⁶⁸, svakodnevno sudjelovanje na euharistiji i pričesti, česta ispovijed te duhovne vježbe koje su uvijek ostavljale traga na njemu. On je bio čovjek liturgije i čovjek za liturgiju jer nije ostao samo na površnim obredima i ceremonijama koje također imaju smisao i kojima je i on sam pridavao veliku pažnju, nego je otkrio posvećujuću ulogu liturgije. Prisustvovao je na mnogim liturgijama u Parizu, a posebno je zabilježio u svom dnevniku dojmove s jedne liturgije:

Liturgija je veličajna (...) Ljudi ne znaju, da Crkva posjeduje ljepšu dramsku poeziju od svih mogućih Sofokla i Shakespeara. Ceremonija osim ljepote teksta ima tu prednost nad svjetskom dramskom poezijom, što posljednja fingira nešto, što je bilo, dok mi kod liturgije prisustvujemo samoj drami.⁶⁹

Svim snagama se trudio da što bolje upozna i proživi liturgiju, a to je uspio tako da je bio apsolutno uronjen u Boga. Crkvenu godinu uklopio je u svoj život jer je znao da će upravo po tome sjedinjenju doći do potrebnih božanskih milosti. Liturgija kojoj je cilj preobrazba čovjeka postala je polazišna točka svakog Merzovog promišljanja i djelovanja. U svojim promišljanjima on liturgiju ne gleda uskogrdno nego ju sagledava u svim njezinima vidovima od povijesno – društvenog do sakramentalno – spasenjskog vida. Unutar toga proučava i ono što je dio liturgije: umjetnost, crkvena glazba, tradicija itd. Liturgiju smatra centralnom umjetnošću koja ima neprolazni karakter:

Kao što je teologija centralna znanost, tako je liturgija centralna umjetnost. Ona je sasvim objektivna i odgovara Wagnerovu idealu koji je htio sjединiti sve umjetnosti u jednu. Liturgija je izražaj duše Crkve, na njenom temelju lako bi bilo izraditi teoriju umjetnosti. U njoj se ogledava kao u kakvom zrcalu život Kristov. (...) Liturgija je dosegla vrhunac: ona je najveća umjetnička tvorevina koja postoji na svijetu, a uz to je ona centralna umjetnina jer umjetnički prikazuje Kristov život koji je centar historije.⁷⁰

U svojim mnogobrojnim člancima, koji su poput kakva tečaja o bogoslužju, jednostavnim je i svima dostupnim jezikom osvijetlio smisao i potrebu liturgijskoga

⁶⁸ Osobno je posjedovao i koristio francusko – latinski misal.

⁶⁹ J. RADIĆ, *Liturgijska obnova u Hrvatskoj*, Štamparsko poduzeće „Franjo Kluz“ – Omiš, Makarska, 1966.g., str. 129.

⁷⁰ Ivan Merz. *Sabrana djela. Dnevnik*, ur. B. Nagy, str. 387.

života, savjetovao kako moliti za vrijeme bogoslužja, navlasito za vrijeme svete mise, te kako živjeti bogoslužnu godinu.⁷¹ Uživao je sudjelujući na velikim euharistijskim slavljinama i obredima koje je osobno proživljavao svim svojim osjetilima. Važno je da veliki obredi zahvaćaju i nadilaze mnoge kulture, da ne nose u sebi samo dijakronijski element, već da stvaraju zajedništvo među različitim kulturama i jezicima.⁷² To je ono što je Ivan Merz vidio u liturgiji, univerzalnu molitvu čitave Crkve koja se reflektira u liturgijskim činima i obredima. Bit i ljepota katoličkih ceremonija prema njemu ogleda se u ovome:

Tako je čarobna ljepota katoličkih ceremonija – razumije se mi ovdje uvijek mislimo na točno izvedene, kao što to čine kontemplativni redovi, benediktinci, kartuzijanci, trapisti, donekle franjevci i drugi – da čovjek koji je jednom osjetio njezine čari, osjeća u duši čežnju da ostavi sve i sav svoj život provede u liturgijskim molitvama, pjevajući dan i noć bez prestanka hvalospjeve Presvetom Trojstvu.⁷³

Očaran ljepotom i skladom liturgije koju naziva umjetnost „l' Art par excellence“,⁷⁴ pisao je o liturgiji više nego itko kod nas, a i šire u svijetu. Suprotno današnjem čovjeku koji se ograničava na vrijeme i opsežnost liturgije, Ivan Merz upravo u tome vidi ljepotu i smisao njenog postojanja:

Mislim, da se vrhunci stvorene ljepote, nalaze u Misalu i Brevijaru, pontifikalnoj Misi⁷⁵ i gregorijanskim melodijama. Kako je dostojanstvena svečana konventualna⁷⁶ Misa! Kako ide sve polako, da čovjek osjeti kucanje vječnosti! Čemu se žuriti, kad čovjek pjeva hvalu Božju, radi koje je stvoren? Čovjek je došao do cilja svoga, on ima samo da motri.⁷⁷

⁷¹ G. MATTEI, *Život za ideale. Životopis bl. Ivana Merza*, str. 75 – 76.

⁷² J. RATZINGER – BENEDIKT XVI., *Duh liturgije. Temeljna promišljanja*, str. 160.

⁷³ Ivan Merz, *Sabrana djela. Književnost, Liturgija, Katolička akcija*, ur. B. Nagy, str. 201.

⁷⁴ Isto., str. 191.

⁷⁵ Misa koju predvodi biskup, opat ili onaj koji ima to pravo. Vidi: *Liber usualis. Missae et officii*, Desclee & Socii, S. Sedis Apostolicae et Sacrorum Ritum Congregationis Typographi, Parisiis – Tornoci – Romae – Neo eboraci, 1964.g., str. 39.

⁷⁶ Misa koja se slavi u zajednici koje imaju obvezu korske molitve najčešće poslije trećeg časa. Vidi: *Liber usualis. Missae et officii*, str. 40.

⁷⁷ J. RADIĆ, *Liturgijska obnova u Hrvatskoj*, str. 135.

Koliko je bio zadivljen liturgijom svjedoči i to da je u svojim spisima opisivao i sve časove Božanskog časoslova kojeg su molili redovnici gdje je vrlo detaljno govorio o pojedinim himnima i psalmima koje su redovnici molili te uz to prikazao i život pojedinih redovničkih zajednica. Također bio je uvijek očaran lamentacijama⁷⁸ koje su u njemu budile divljenje i poštovanje. Samo ćemo na jednom primjeru pokazati kako je opisao antifonu 'Salve Regina' gdje se vidi da je Ivan Merz poznavao i crkvenu povijest i teologiju u cjelini:

Uskoro su se začuli zvuci antifone Salve Regina. Sva ljepota ovih stihova koji potječu iz jedanaestog stoljeća može se razumjeti tek kada ih pjevaju pobožne duše. Čovjeku se čini kako tužni anđeli nose k nebu suze žalosnice ljudskoga roda. Zadnji krik sv. Bernarda: O clemens, o pia, o dulcis Virgo Maria sa svim svojim modulacijama izražava svu žalost zapuštenoga čovječanstva koje njeguje neizmjernu ljubav prema Onoj koja okrunjena suncem stoji na mjesecu, a ovjenčana je s dvanaest zvijezda.⁷⁹

Liturgija je središte života Crkve, njezino očitovanje ljubavi prema Bogu kojem ona na taj način kroz mnoga stoljeća uzdiže hvalu. Katoličku liturgiju uljepšavaju sve umjetnosti: poezija i slikarstvo, ritmičke umjetnosti kao i kiparstvo, glazba i arhitektura itd.⁸⁰ To je ono što je i mladi Ivan Merz osjetio u svojoj duši i smatrao da to drugima treba prenositi. Zato je Merz i nastojao uvijek više promicati smisao za liturgiju, te poticati druge da je što temeljitije upoznaju i zavole te žive s njom.⁸¹ Također vrlo je zanimljivo za primijetiti kako on naziva obrede liturgijskom umjetnošću i uvijek ih prati kroz prizmu umjetnosti. Ljubav prema liturgiji duboko je izvirala iz njegova eklezijalnoga duha i ljubavi spram Crkve stoga je uvijek naglašavao da molitva uvijek mora biti liturgijska i crkvena, a nikako subjektivna i prožeta emocijama. Po ovome možemo vidjeti koliko je liturgija utjecala na njegov duhovni život i na izgradnju njegova karaktera i osobnosti. Duboko je proživljavao svaku liturgiju na kojoj je sudjelovao jer je smatrao da je ona zalog onoga Svetoga. Ovaj odsjek završit ćemo mislima Walcherena kojeg Ivan Merza citira u svojim spisima:

⁷⁸ Tužaljke proroka Jeremije koje su se prije liturgijske reforme Drugog vatikanskog sabora redovito pjevale u obredima Velikoga tjedna.

⁷⁹ Ivan Merz. *Sabrana djela. Književnost, Liturgija, Katolička akcija*, ur. B. Nagy, str. 211. - 212.

⁸⁰ Isto., str. 191.

⁸¹ M. ŠKARICA, *Liturgijski život i djelovanje Ivana Merza*, str. 266.

*Liturgija je sveto blistavilo. Apsurdno je, dobro to osjećam, izgovarati riječi udivljenja. Odviše je očita ljepota ovoga bogoslužja koje izražava neizrecivo, Božanstvo i koje u crni život suklja čisti sjaj bijelog i ravnog plamena. Kako li je površna i siromašna umjetnost, kako li nam se čini ispraznom usporedimo li je s ovim uzvišenim pjevanjem, s ovim pjevanim biblijskim riječima, s ovim svetim tekstovima, s ovim molitvama tuge i izvanrednog veselja...*⁸²

4. 2. Doprinos na liturgijsku obnovu u Hrvatskoj

Ono što prvo trebamo istaknuti jeste to da Ivan Merz smatra liturgiju najboljim sredstvom obnove cjelokupne Crkve. Liturgija kao univerzalna molitva Crkve daje smisao cijelom našem životu i radu, a središnje mjesto je svakako sveta Misa. Nazvan apostolom liturgije Ivan Merz pošto je dugo vremena proveo u Parizu i doktorirao na temu utjecaja liturgije na francuske pisce, donosi obnoviteljski duh i zanos u Hrvatsku. Privatnim razgovorima, predavanjima, vatrenim člancima po raznim časopisima i na mnogo drugih načina poticao je sve, a napose članove katoličkih organizacija da se pridruže uzvišenim molitvama, što ih mole svećenici, posebno dok prisustvuju sv. Misi.⁸³ Mnogo prije Drugog vatikanskog sabora Merza donosi ideje koje će kasnije biti itekako važne u liturgijskoj reformi. Koliko je smatrao liturgiju važnom svjedoči i to da je centralnim događajem hrvatske književnosti smatrao objavu hrvatskog prijevoda Rimskog misala:

*Ima li što ljepše i plodnije nego li duševno proživljavanje crkvene godine? Crkvena liturgijska molitva imade prema tome veliko odgojno značenje i s potpunim pravom možemo reći, da je Rimski misal najpedagoškije djelo, što ga uopće imamo: on je pedagogija par excellence.*⁸⁴

Iz njegovih spisa vidimo koliko je bio zauzet da se neke stvari koje su već bile ustaljene promijene, gledajući tako reći očima Drugog vatikanskog sabora. Upravo zato ga i zovemo apostolom liturgijske obnove jer je na neki način nagovijestio ono što će doći tek sa saborom. Na tom području obnove on je imao jednu veliku širinu gdje je govorio o cjelokupnoj obnovi samog liturgijskog stava i razmišljanja. Tako možemo

⁸² Ivan Merz. *Sabrana djela. Književnost, Liturgija, Katolička akcija*, ur. B. Nagy, str. 202.

⁸³ J. RADIĆ, *Liturgijska obnova u Hrvatskoj*, str. 136.

⁸⁴ Isto., str. 136.

vidjeti da govori i o obnovi crkvenoga pjevanja. Crkveno pjevanje koje je dio tradicije Crkve ne smije se zanemariti jer svoje korijene vuče od samih početaka Crkve. Obnovu crkvenoga života i djelovanja ne moguće je provesti bez obnove i njegovanja crkvenoga pjevanja posebno gregorijanskoga kojeg je iznimno cijenio. U svojim promišljanjima prikazao je ljepotu i duboko značenje gregorijanskoga korala bez kojeg je latinska liturgija nezamisliva. Preveo je i komentirao uvod i neke dijelove *Motu Proprio – de musica sacra. Tra le sollecitudini*,⁸⁵ te tako pokazao kako crkvena glazba mora imati svoje zasluženno mjesto unutar liturgije i života Crkve. Uvidjevši kako je u Hrvatskoj na neki način stavljena po strani umjetnička dimenzija crkvene glazbe trudi se preko svog rada u katoličkim društvima tu stranu osvijetliti i to uz pomoć kako smo vidjeli crkvenih dokumenata. U tu je svrhu Ivan prije smrti ostavio u rukopisu opsežnu radnju o glazbi uopće, o crkvenom pjevanju i o praktičnom orlovskom apostolatu s pomoću tog istog pjevanja.⁸⁶ Iako smatra gregorijansko pjevanje kao glavnim pjevanjem na liturgijskim slavljinama ne bježi od pučkih popijevki koje su po njegovom sudu više prikladnije za neko izvanliturgijsko slavlje. U raznim člancima posvijetljavao je ljudima osnovno značenje liturgije i svega što je povezano s njom. Tako govori o jakim liturgijskim vremenima, liturgijskome ponašanju i odijevanju, skladu između glazbe i liturgijskih odredaba, liturgijskoj reformi pape Pia X. itd. Ovako Merz piše o crkvenom pjevanju i važnosti pjevane mise:

(...) Misa koju je služio naš Gospod Isus Krist na posljednjoj večeri bila je svečano pjevana, pontifikalna misa. I u prvim stoljećima kršćanstva misa je uvijek bila pjevana i narod je izmjenice pjevao sa svećenikom. Tiha je misa nastala tek poslije i dobro nam dolazi u današnjem užurbanom vremenu. Ipak, trebala bi nam biti draža pjevana, svečana misa jer odgovara dostojanstvu hrama Božjega i svećanih čina.⁸⁷

Njegova liturgijska promišljanja trebamo gledati u svjetlu Drugog vatikanskog sabora⁸⁸ jer ono što je on zastupao i na što je ukazivao doći će u etapama koncilske i

⁸⁵ M. ŠKARICA, *Ivan Merz – promicatelj liturgijske obnove u Hrvatskoj*, u: *Pojava i značenje DRa Ivana Merza u Crkvi u Hrvatskoj, Simpozij prigodom 50. obljetnice smrti DRa Ivana Merza 1928. – 1978.*, Zbornik radova, Grafički zavod Hrvatske – Zagreb, Zagreb, 1979.g., str. 44.

⁸⁶ D. KNIEWALD, *Sluga Božji Dr Ivan Merz*, str. 262.

⁸⁷ *Ivan Merz. Sabrana djela. Književnost, Liturgija, Katolička akcija*, ur. B. Nagy, str. 308.

⁸⁸ Drugi vatikanski sabor: 1962. – 1965.

pokoncilske obnove. Ako gledamo u perspektivi budućnost Merzova promišljanja trebamo promatrati kroz prizmu konstitucije o svetoj liturgiji 'Sacrosanctum Concilium' gdje možemo vidjeti neke dodirne točke zbog kojih se Merza i smatra apostolom liturgijske obnove u Hrvatskoj. Prvo trebamo spomenuti nekoliko njegovih ideja s kojima se ne možemo složiti. Merz je bio pod jakim utjecajem dom Guerangera i podržavao je neke njegove ideje, koje se poslije Drugog vatikanskog sabora i pokoncilskih odredbi ne mogu nikako zadržati.⁸⁹ Prvotno je Merz zastupao tezu da bi liturgija trebala biti na narodnom jeziku jer bi ju tada svi razumjeli i mogli bi sudjelovati, a zatim nakon što potpada pod ovaj utjecaj mijenja mišljenje i smatra da je latinski jezik jedini jezik koji se treba koristiti u liturgiji jer je on dio svete Tradicije. Ne možemo posve prihvatiti ni njegovo promatranje liturgije kao umjetnosti⁹⁰, kao ni njegovo mišljenje da se može razmatrati tokom euharistije. Njegovo meditativno pisanje o crkvenoj godini i njezinom smislu i boljem razumijevanju također danas ne možemo do kraja prihvatiti ni usvojiti. Naravno, treba istaknuti i one njegove ideje koje su snažno prisutne i u postavkama Drugog vatikanskog sabora. Ako bi smo susljedno pratili konstituciju „*Sacrosanctum Concilium*“ i Merzova promišljanja onda bi smo uvidjeli njihove zajedničke stvari. Merz govori o Crkvi kao mističnom tijelu Kristovu u kojoj se nastavlja spasenje svih ljudi upravo po liturgiji jer je ona najsavršeniji oblik molitve. On na vrlo skladan način govori da je ova liturgija već predokus one nebeske liturgije, a liturgija kao molitva savršen je način zajedničke molitve kojoj daje prednost pred onom osobnom molitvom.

Merz naglašava potrebu liturgijskog odgoja svećenika, članova katoličkih organizacija i svih vjernika, da bi mogli živjeti s Crkvom po liturgiji.⁹¹ Ako bi smo pogledali konstituciju onda bi smo mogli vidjeti kako ona daje posve slične odredbe o formaciji svećenika i svećeničkih kandidata.⁹² On liturgiji vidi i kao pomoć pri pastoralnom radu i odgoju vjernika gdje ljudima treba kroz liturgiju približiti osnovne temelje vjere. Već smo spomenuli naglašavanje crkvenoga pjevanja, redovite svete pričesti te odgoja vjernika laika u moljenju časoslova kao jedinstvene molitve Crkve. Možemo zaključiti da je Ivan Merz specifična osoba u našem modernom katoličkom

⁸⁹ M. ŠKARICA, *Ivan Merz – promicatelj liturgijske obnove u Hrvatskoj*, str. 45.

⁹⁰ Isto., str. 45.

⁹¹ Isto., str. 47

⁹² Usp. SC 14 - 19

liturgijskom pokretu. Sve ovo je on postigao jer je znao ići naprijed, neustrašivo širiti i braniti svoje ideje i poglede, i onda kada to nije bilo lako, kad je nailazio na zapreke, na nerazumijevanje, na protivljenje; ali on je uspio nadvladati sve to, u stvari odričući se samoga sebe.⁹³

4. 3. Utjecaj liturgije na francuske pisce

4. 3. 1. Victor Hugo

Poseban interes u životu Ivana Merza činilo je zanimanje za francuske pisce i tragove liturgije u njihovim djelima stoga on svoju disertaciju i piše na temu 'Utjecaj liturgije na francuske pisce'. Pošto bi bilo preopširno za ovaj rad obraditi sve pisce koje je on proučavao ograničili smo se na nekoliko, a prvi u nizu je poznati francuski književnik Victor Hugo. Ono što prvo moramo reći za njega jeste da je on protivnik liturgije i kao filozof odmiče se od liturgijske estetike i svega što je povezano sa obredom. No njegovo zanimanje za srednji vijek i vjerski odgoj u mladenačkim i dječaćkim danima odaju književnika koji je ipak potpao pod utjecaj liturgijske estetike. Iako kod njega postoji naznake utjecaja liturgije kao što ćemo i vidjeti ipak ga Merz smješta u grupu književnika antiliturgičara. Dokaz nam je to da u velikom broju djela koje je ostavio iza sebe liturgija ne zauzima veliki prostor u njegovom opusu. Merz je u svojoj disertaciji obradio neke od njegovih djela gdje je uočio da se u njegovom stilu otkriva utjecaj liturgije:

Njegov pjesnički stil često dokazuje da je mnogo puta, makar i nesvjesno, bio pod utjecajem liturgijskog pjesništva. Nisu kod njega rijetki izrazi kao „sijali su idući“ (Ps 125, 5) „a ja crv sam na kamenu“ (Ps 21, 7). Susrećemo u La Legende des siecles (Legenda vjekova) aluzije na druge liturgijske obrede: na posvećenje kralja, na misu, na gregorijansko pjevanje i tako dalje.⁹⁴

Kao što smo već rekli Hugo se trudio kako Merz kaže liturgiju iskoristiti u kontekstu naglašavanja pjesničkih efekata posebno osjećaja straha i nevolje. Njemu je liturgija poslužila da izvrsno prikaže najdramatičnije detalje svojih djela, surove stvari svojih likova. Chateaubriand je to uspješno pokušao u svom Reneu, a Victor Hugo će to

⁹³ M. ŠKARICA, *Ivan Merz – promicatelj liturgijske obnove u Hrvatskoj*, str. 49.

⁹⁴ *Ivan Merz. Sabrana djela. Utjecaj liturgije na francuske pisce, Zlatna knjiga, Ti i ona, Junački život sv. Ivana od Arke, Razni članci*, ur. B. Nagy, str. 36.

učiniti u Notre Dame de Paris i u Lucrece Borgia.⁹⁵ Na neki način mogli bi smo reći da je Hugo zloupotrijebio liturgiju i kršćansko poimanje mistike da bi svojim romantičarskim likovima udahnuo pjesnički duh koji liturgija posjeduje. Na vrlo spretan način je uklopio katoličku liturgiju u duh romantizma.⁹⁶ On citiranjem molitava i psalama pobuđuje kod čitatelja osjećaj strave i napetosti. Navest ćemo primjer iz djela Notre Dame de Paris gdje se upravo vidi to naglašavanje napetosti s pomoću liturgije:

Kyrie eleison, rekoše svećenici što su ostali pod nadvratnim lukom. Kyrie eleison, ponovi svjetina onim žamorom koji zapljuskuje sve glave poput buke uzburkanog mora. Amen, reče arhiđakon. Okrenu leđa...vidjelo se kako nestaje...pod zamagljenim lukovima katedrale, a njegov zvonki glas postupno se gasio u koru pjevajući ovaj stih očaja: 'Omnes gurgites tui et fluctus tui super me transierunt...' (Sve poplave tvoje i valovi oboriše se na me. – Jona 2, 4).⁹⁷

U svom dijelu Lucrece Borgia na vrlo mogli bi smo reći perfidan način Hugo kroz liturgijsko pjevanje, obred sprovoda ili procesiju redovnica koje polaze na molitvu kod čitatelja pobuđuje osjećaj strave i osobnoga straha. Tako na primjeru redovnica on pomoću njihova načina života i redovničkog odijevanja pokušava dočarati svojim čitateljima svu surovost drame i događaja gdje ubacuje još i neke liturgijske čine kao što su zvona kapelice, zvuk harfe ili mistična molitva redovnika u korovima. Oni pjevaju zloslutnim tonom i tužnim glasom: De profundis clamavi ad te, Domine (Iz dubine vapijem k tebi, Gospodine, Ps 130).⁹⁸ Ono što je vrlo zanimljivo i na neki način što dokazuje to da je Hugo zapravo prezirao liturgiju i koristio ju samo kao puko sredstvo jeste to da on spaja profane događaje sa liturgijskim obredima koji su sveti čini. U predgovoru svoje drame Lucrece Borgia Hugo ovako kaže:

On (pjesnika) uvijek će rado učiniti da se pojavi mrtvački lijes u dvorani banketa ili molitva za mrtve kroz refrene orgije... Dopustit će katkada da razuzdani karneval zapjeva na sav glas naprijed na sceni, ali će mu on doviknuti s drugog kraja kazališta: memento quia pulvis est (sjeti se da si prah).⁹⁹

⁹⁵ Isto., str. 36.

⁹⁶ Usp., Isto., str. 39.

⁹⁷ Isto., str. 37. – 38.

⁹⁸ Isto., str. 38.

⁹⁹ Isto., str. 38

Ono što je bito za naglasiti jeste da razlika između Huga i Claudela u upotrebi liturgije kao književnog izričaja jeste u tome da Hugo želi samo s pomoću nekih liturgijskih čina pobuditi kod čitatelja osjećaj straha i užasa dok kod Claudela liturgija zauzima središnji dio radnje odnosno postaje aktivni element cjelokupnog djela što ćemo vidjeti kada se kratko osvrnemo na njega. Hugo upotrebljava liturgijske elemente ali ne dozvoljava da mu liturgija kroji radnju niti da ona postane nositeljica radnje.

4. 3. 2. Paul Claudel i Emile Zola

Paul Claudel kao drugi u nizu ove naše studije također postaje predmetom zanimanja Ivana Merza. Zaljubljenik u Srednji vijek i čovjek duboke umjetniče duše otkriva u katoličkoj liturgiji umjetnost koja će promijeniti njegov život. Za proučavanje njegova liturgijskog shvaćanja bitna su nam tri izvora kako nam navodi Merz: opis obraćenja, knjiga R. P. Tonquedec te njegova detaljna studija o La Messe de La – Bas (Misa tamo dolje).¹⁰⁰ Iznijet ćemo samo nekoliko elemenata koji su sržni da bi smo dobili sliku o tome što je za njega liturgija i kako se njome koristi. Prvo što moramo spomenuti jeste da je on doživio duboko obraćenje i postao kršćanski pjesnik i to uz pomoć liturgije koja mu je otvorila vrata kršćanstva. Prvotno za njega je liturgija imala samo afektivni karakter tj., utjecala je na ljudske osjećaje, a nakon što ga je duboko potresla u duši uzrokovala je potpuno obraćenja njegova srca. U religioznim pjesmama i obredima gledao je veličanstvenu umjetnost koja je u njemu pobuđivala divljenje:

Sve sam nedjelje provodio u Notre – Dame, a išao sam tamo što sam više mogao i preko tjedna... sveta drama odvijala se preda mnom jednim tako veličanstvenim sjajem koji je nadilazio sva moja zamišljanja. Ah! Nije to bio jadni govor nabožnih knjiga. Bijaše to najdublja i najveličanstvenija poezija, najuzvišeniji čin kakvi su ikad bili povjereni ljudskim bićima. (...) Čitanje službe za Mrtve i one Božićne, prizori obreda Velikog tjedna, uzvišena pjesma Exultet,¹⁰¹ kraj kojega mi najzavodljiviji Sofoklovi i Pindarovi stihovi izgledaju

¹⁰⁰ Usp. Ivan Merz. *Sabrana djela. Utjecaj liturgije na francuske pisce, Zlatna knjiga, Ti i ona, Junački život sv. Ivana od Arke, Razni članci*, ur. B. Nagy, str. 154.

¹⁰¹ Hvalospjev uskrstnoj svijeći koji se pjeva na Veliku subotu u Vazmenom bdijenju!

*dosadni, sve me je to lomilo poštovanjem, radošću, zahvalnošću, kajanjem i dubokim klanjanjem.*¹⁰²

Claudel vidi u umjetnosti i poeziji tragove božanskoga, a pri tome mu pomaže liturgija koja mu otvara oči. Smatrajući da cjelokupni kozmos participira na liturgijskim obredima, većina njegovih pjesama nastala je nakon što se vratio sa neke službe. Njegovi najljepši stihovi nastali su nakon što se vratio s molitve časoslova ili s pričesti jer je upravo tada pod utjecajem liturgijskih obreda bio ispunjen liturgijskom umjetnošću. Iznimno mu je bilo važno u svojim djelima naglasiti u kojem liturgijskom vremenu se nalazi jer u tome liturgijskom ozračju je i stvarao svoja djela. Pišući svoja djela u pamet mu uvijek dolaze sjećanja na svete obrede, svećenika i poslužitelje koji sudjeluju, liturgijsko posuđe i slike te brojne druge stvari koje su dio liturgije:

*Božji anđeo jednom godišnje ode po zlatni ciborij na oltaru i uputi se prema pokojnom puku. Poput svećenika obučena u zlatnu misnicu pred kojim ide akolit sa svijećom prema pričesnoj klupi. S ciborijem posve punim i prepunim naših dobrih djela koje je Bog posvetio našim molitvama, našim mrtvljenjima i izmoljenim krunicama i prikazanim misama.*¹⁰³

Euharistija je za njega vrhunac i središnja točka prema kojoj svaki čovjek treba težiti ako želi već sada okusiti vječnost, a liturgija koja ima svoj vrhunac upravo u euharistiji može potpunoma obnoviti čovječanstvo. Istina i zapovijedi sadržane su upravo u liturgijskim molitvama i euharistiji te svim ostalim sakramentima, a Sveta misa je za njega zvijezda vodilja kroz život. Liturgija za njega kao lirskog pjesnika koji kroz svoja djela i pjesme iznosi svoj duhovni život postaje ključem za razumijevanje cjelokupne stvarnosti i ona će mu pribaviti ono nedohvatljivo kako nam prenosi Ivan Merz:

Upotrebom liturgije pokazao je da fatum nije jedina izvanzemaljska stvarnost; da stvarnosti koje obično označujemo riječima 'tajanstvene sile', jer nemamo točnijeg izraza, nisu tako jednostavne kako se čini na prvi pogled. Claudel je pokazao uvodeći liturgiju u područje svoje umjetnosti da te tajanstvene sile obuhvaćaju veliki svijet do tada gotovo neistraženih različitosti i bogatstava.

¹⁰² Isto., str. 155.

¹⁰³ Isto., str. 157.

*Uzročnost veličanstvenih i predivnih zakona toga svijeta nije ništa manje istinita ni manje stvarna, iako se često čini da ti zakoni lebde pod nekim jedva prozirnim velom.*¹⁰⁴

Emile Zola iako izrazito protuliturgijski pisac ipak je pronašao svoje mjesto u mislima i djelima Ivana Merza. On se protivi obredima bogoštovlja ali ne i izvanjskim manifestacijama religije koje za njega postaju izvor inspiracije i nadahnuća. Tako on u svojim djelima *Lourdes* i *Rome*¹⁰⁵ opisuje različite procesije, obred Bolesničkog pomazanja kao i jednu misu koju je sam papa služio u bazilici sv. Petra. Ono što možemo reći da on nije imao neko liturgijsko znanje i vjerojatno se koristio nekim obrednikom pogotovo kad je opisivao obred bolesničkog pomazanja. Ne upušta se u neku estetsku analizu liturgijskih čina niti se trudi prenijeti točno neki sveti tekst, nego želi samo prikazati jedan isječak svoga života i to kroz neku liturgijsku formu. Moramo shvatiti da njegovi liturgijski opisi i tekstovi pokazuju čovjeka koji ima latinsku kulturu i koji s ovima želi prikazati i svoja filozofska uvjerenja. Njemu liturgija služi samo kao sredstvo da napada Katoličku crkvu i da uspije prikazati bezvrijednost liturgijskih obreda:

*Tvrdeći otvoreno da je Katolička crkva najodvratnija ustanova koju podnosi ljudski rod suvremenog doba nije ništa čudno što liturgijski opisi kod Zole odaju njegove vlastite osjećaje gnušanja i odbojnosti. S druge strane duša ovoga pisca nadarena snažnim talentom bila je u isto vrijeme odviše prožeta latinskom kulturom i vrlo osjetljiva prema izričajima ljepote da bi uspio potpuno ugušiti sve usklike oduševljenja obzirom na liturgiju.*¹⁰⁶

U pojedinim njegovim tekstovima vidimo njegovo divljenje spram liturgije no većinom prevladava ogorčenost i antipatija prema tome, a onda konkretno i prema samoj Crkvi kao institucija. Ivan Merz nam svjedoči kako Zola iako pisac koji upotrebljava liturgijske izraze ipak to koristi samo da bi otkrio svoje osjećaje odbojnosti prema Crkvi, a pogotovo religioznim manifestacijama i svečanostima:

¹⁰⁴ Isto., str. 164.

¹⁰⁵ Isto., str. 181.

¹⁰⁶ Isto., str. 183.

Bijaše to povorka negdašnjih svećanih proslava, križ i mač... sav papinski dvor u ljubičastoj svili, kardinali u cappa magna¹⁰⁷ ogrnuti grimizom, idući dva po dva, široko jedan od drugog, svečano. Njegova Svetost bijaše odjeven u svetu odjeću: amikt, alba, štola, bijela misnica i bijela mitra, sve obogaćeno zlatom, dva dara... izvanredna sjaja... Bijaše to... Bog kojemu se kršćanstvo klanjalo.¹⁰⁸

Za Emila Zolu su svečanosti koje Crkva upriličuje samo povratak na poganske običaje i svečanosti pogotovo one rimske. On je liturgijske ceremonije iskoristio kao sredstvo promoviranja protukatoličke filozofije i Katoličke crkve općenito. Njegovo liturgijsko shvaćanje sadrži naprotiv neku vrstu konačnog proizvoda dvostruke mješavine: prirodna sklonost za ljepotu vanjštine ujedinjenu s materijalističkom doktrinom.¹⁰⁹

4. 3. 3. Balzac i Flaubert

Ivan Merz Balzaca stavlja u skupinu indiferentnih pisaca spram liturgije zato što se on u svojim djelima liturgije dotiče samo na površinskoj razini tj., ne ulazi dublje u smisao same liturgije nego bilježi samo izvanjske pojedinosti koje ga okupiraju. U svojem romanu *Le Cure de Village – Seoski župnik*¹¹⁰ on prikazuje liturgiju kao onu koja duboko utječe na seoski život. Liturgija tako po njemu prati život jednog čovjeka na selu od njegova rođenja pa sve do smrti i daje smisao i snagu u teškim životnim prilikama. Ono što je vrlo zanimljivo jeste da Balzac bilježi kako liturgija ne mijenja čovjeka samo duhovno nego on doživljava i fizičku preobrazbu:

Kada je buran osjećaj izbio u Veronike, to religiozno ushićenje kojem je bila predana kad je išla na pričest, moralo se pokazati među živim osjećajem mlade i

¹⁰⁷ Cappa magna (veliki plašt) je ogrtač ili plašt s velikom kukuljicom i dugačkom povlakom (cauda = rep), koju iza prelata nosi poseban niži poslužnik. Služi kao korsko odijelo kojim se služe kardinali, patrijarsi, nadbiskupi, biskupi i viši prelati. Kardinali nose redovno crvenu boju, a u korizmi u znak žalosti ljubičastu. Svi ostali nose uvijek ljubičastu, a kardinali, biskupi i prelati, koji pripadaju nekom crkvenom redu, kojemu je vlastita neka naročita nošnja, nose cappa magnu u boji nošnje svoga reda. Kao poseban privilegij, neki prelati na njoj preko ramena nose krzno hermelina. Vidi: <http://tradicionalnamisa.com/liturgijska-ruho> (2015 – 6 – 21)

¹⁰⁸ Isto., str. 187.

¹⁰⁹ Isto., str. 188.

¹¹⁰ Isto., str. 235.

nevine djevojke. Činilo se da je neko unutrašnje svjetlo izbrisalo svojim zrakama ožiljke malih kozica. Svjetlo i čisto lice njezina djetinjstva ponovno se javilo u svojoj prvotnoj ljepoti... Veronika je na nekoliko trenutaka bila izmijenjena.¹¹¹

Liturgija za njega ima moć da pedagoški ljude odgoji pogotovo ljude koji žive na selu i kojima je crkva jedino mjesto okupljanja. Veliku važnost on pridaje i estetici koju primjećuje u liturgiji posebno kad opisuje lijepo ukrašene oltare i skladnost liturgijskoga prostora. Na taj način liturgija može utjecati na druge umjetnosti posebice kiparstvo, slikarstvo ili minijaturnu umjetnost što je isto jedna važnost liturgije i liturgijskoga prostora koji daje inspiraciju. Ljepota i sklad liturgije može u čovjeku pobuditi osjećaje koji dovode do obraćenja tako da on vidi smisao liturgije i u ovome aspektu. Naravno treba obratiti pozornosti i na to da je on svoj roman pisao u razdoblju kada je liturgija u francuskoj dosegla svoj najniži stupanj dekadencije i kada su upravo ljudi sa sela uspjeli ušćuvati lijepe obrede koji su bili dio naroda. Također vrlo je bitno spomenuti kako on liturgiju, iako ne cjelovito stavlja i u kontekst psihologije svojih likova. Ono što, međutim treba pohvaliti u njegovu djelu jest to da je neusporedivom pravednošću i oštroumnošću ustanovio duboki utjecaj koji je liturgija imala na određene kategorije francuskoga naroda u doba restauracije.¹¹²

Flaubert odlazi malo dalje od svog prethodnika Balzaca i ne ostaje samo na pukim liturgijskim detaljima nego u prodire dublje u duhovni život svojih likova i otkriva nam utjecaj liturgije na njih same. On vrlo realistično i psihološki analizira liturgijske detalje koji se kriju u pozadini pojedinih osoba, a posebno je to vidljivo u djelu Madame Bovary. Treba dakle analizirati prema Merzu Flaubertovo djelo s dva vidika: treba u njemu najprije istaknuti vještinu realističke dokumentacije pa zaključiti s nekoliko primjera izvađenih s psihološkog područja.¹¹³ Ono što možemo zamijetiti u ovom djelu jeste da on pokušava vrlo točno opisati sadržaj pojedinih obrednika, posebno u ovom slučaju obreda bolesničkog pomazanja:

Bijaše na radnom stolu, pokrivenom bijelim stolnjakom veliko raspelo, između dva svijećnjaka koji su gorjeli... svećenik se diže da uzme raspelo... Zatim izgovori Misereatur i Indulgentiam, umoči svoj desni palac u ulje i otpoče

¹¹¹ Isto., str. 237.

¹¹² Isto., str. 238

¹¹³ Isto., str. 239.

pomazanje: najprije po očima, koje su toliko požudno željele sve zemaljske naslade, zatim po nosnicama, što su pohlepno udisale blage povjetarce i ljubavne mirise, zatim usta, koja su se otvarala na laž, koja su stenjala od oholosti i klicala u pohoti; zatim po rukama, koje su uživale u ugodnim doticajima i napokon po stopalima nogu, tako brzim nekoć kad su trčale za utaženjem svojih želja... Svećenik čak tumači gospođi Bovary da Gospodin, katkada, produžuje život osobama kad smatra da je prikladno za spasenje...¹¹⁴

Možemo zaključiti da je autor dok je pisao ovo djelo sigurno ispred sebe imao ovaj obrednik ili neki priručnik pomoću kojega se služio jer nije mogao ovako vjerodostojno prenijeti sadržaj obreda. Bio je poznavatelj i Svetoga pisma jer se vrlo vješto koristi knjigom Otkrivenja da bi naglasio liturgijsko iskustvo gospođe Bovary. Ono što možemo zamijetiti jeste da on nije baš bio dobar u prikazivanju realističkih detalja pojedinih liturgijskih obreda zbog svojeg osobnog vjerskog neiskustva ali je zato vrlo dobro uspio upravo na polju religiozne psihologije. To je zapravo bogatstvo i veličina njegova jer nam je vrlo lijepo prikazao religioznu dimenziju svojih likova koji su onda i liturgijski obojeni. Tako nam donosi prikaz duhovnoga stanja Madame Bovary poslije same pričesti:

Madame Bovary nakon što se pričestila vjerovala je da čuje u dalekim prostorima pjesmu serafskih harfi i da vidi u plavom nebu na zlatnom prijestolju usred svetaca koji drže zelene palme Boga Oca u sjajnom veličanstvu kako na jedan njegov znak silaze k zemlji anđeli plamenih krila.¹¹⁵

Ovih nekoliko kratkih isječaka pokazuje nam svu ljepotu francuske književnosti koja je prožeta i liturgijskim detaljima te nam potvrđuje istinitost povijesti književnosti o velikom književniku Flaubertu, a sve to u riječima Ivana Merza. Mišljenje koje smo iznijeli o njegovu djelu s liturgijskog stajališta pokazalo je pisca koji se zbog svojeg zvanja smatra obveznim na savjesnu točnost u proučavanju detalja u isto vrijeme realističnih i psiholoških.¹¹⁶

¹¹⁴ Isto., str. 240.

¹¹⁵ Isto., str. 242.

¹¹⁶ Isto., str. 242.

Zaključak

Prolazeći samo kroz natruhe života Ivana Merza te posebno njegovih promišljanja o životu, Crkvi i liturgiji možemo upoznati snagu i veličinu čovjeka koji je cijeli svoj život posvetio Crkvi. Kao ponizni radnik u vinogradu Gospodnjem vjerno je širio duh katoličke vjere u povijesnim okolnostima i prilikama koje nisu bile nimalo lake. Apologetski je branio stavove Crkve i vjerno se zauzimao za napredak i razvoj društvenog, kulturnog i vjerskog života u Hrvatskoj. Vjerno je pratio i išao u korak s vremenom te uvijek spremno odgovarao na izazove koji su bili stavljeni pred njega. Njegova liturgijska promišljanja koja su, prethodeći Drugom vatikanskom saboru bila svojevrсна anticipacija njegovih odluka, utjecala su na liturgijsku obnovu u Crkvi u Hrvata tako da ga s pravom možemo nazvati liturgijskim obnoviteljem. Svojim djelima Ivan Merz pokazao je što liturgija znači vjerniku i koje mjesto treba imati u njegovu vjerničkom životu.

Inspiriran francuskim piscima i njihovim djelima, on liturgiju počinje shvaćati puno dublje i sadržajnije. Temeljeći se na djelima Claudela, Hugoa, Balzaca i dr., pokušao je prikazati ljepotu katoličke liturgije te ukazati na krive konstatacije pojedinih autora koji su kroz liturgiju nastojali negativno prikazati Crkvu i njen utjecaj na društvo. Merzov sakramentalni i liturgijski život može biti uzor današnjim mladim ljudima, posebno intelektualcima koji tragaju za Bogom. Ljubeći Crkvu svjedoči kako je moguće spojiti laički život i rad te trajno ostati povezan sa Crkvom i vjerničkim životom. Čovjek širokih vidika svjedoči da je život za ideale moguć, ali jedino uz trajnu povezanost sa Isusom Kristom koji je izvor i trajno nadahnuće svakom vjerniku koji ga traži.

Literatura

Dokumenti:

DENZINGER H. i HUNERMANN P., *Zbirka sažetaka vjerovanja, definicija i izjava o vjeri i ćudoređu*, uredio I. Zirdum, Karitativni fond UPT, Đakovo, 2002.g.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Konstitucija o svetoj liturgiji, Sacrosanctum Concilium*, u: Drugi vatikanski koncil, KS, Zagreb, 2008.g.

Članci:

BELIĆ M., *Crkva i hijerarhija u životu i spisima Ivana Merza*, u: *Obnovljeni život* LII (1997) Zagreb, str. 271 – 282.

ČOVIĆ M., *Uzor i učitelj ženske mladeži*, u: *Pojava i značenje DRa Ivana Merza u Crkvi u Hrvatskoj, Simpozij prigodom 50. obljetnice smrti DRa Ivana Merza 1928. – 1978.*, Zbornik radova (1979) Zagreb, str. 78 – 86.

DAMJANOVIĆ D., *Temeljni vidovi duhovnosti Sluge Božjega Ivana Merza*, u: *Pojava i značenje DRa Ivana Merza u Crkvi u Hrvatskoj, Simpozij prigodom 50. obljetnice smrti DRa Ivana Merza 1928. – 1978.*, Zbornik radova (1979) Zagreb, str. 7 – 19.

KUHARIĆ F., *Čist i savršen katolik s univerzalnim srcem Crkve*, u: *Glas Crkve o Ivanu Merzu* (2003) Split, str. 105 – 114.

KRIBL J., *Crkva i njezina hijerarhija u životu i radu Ivana Merza*, u: *Pojava i značenje DRa Ivana Merza u Crkvi u Hrvatskoj, Simpozij prigodom 50. obljetnice smrti DRa Ivana Merza 1928. – 1978.*, Zbornik radova (1979) Zagreb, str. 20 – 34.

KRIBL J., *Crkva i njezina hijerarhija u životu i radu Ivana Merza*, u: *Obnovljeni život* XXXIV (1979) Zagreb, str. 308 – 322.

NEKIĆ N., *Ivan Merz – profesor i odgojitelj*, u: *Obnovljeni život* LII (1997) Zagreb, str. 299 – 304.

NAGY B., *Ivan Merz – čovjek vjere i odgojitelj za vjeru*, u: *Obnovljeni život* LII (1997) Zagreb, str. 283 – 298.

ŠEPER F., *Ljubav prema Crkvi govorila je iz svake njegove riječi*, u: *Glas Crkve o Ivanu Merzu* (2003) Split, str. 38 – 41.

ŠKARICA M., *Liturgijski život i djelovanje Ivana Merza*, u: *Obnovljeni život* LII (1997) Zagreb, str. 257 – 270.

ŠKARICA M., *Ivan Merz – promicatelj liturgijske obnove u Hrvatskoj*, u: *Pojava i značenje DRa Ivana Merza u Crkvi u Hrvatskoj*, Simpozij prigodom 50. obljetnice smrti DRa Ivana Merza 1928. – 1978., Zbornik radova (1979) Zagreb, str. 35 – 50.

ZNIDARČIĆ L., *Križarska organizacija, životno djelo Ivana Merza*, u: *Obnovljeni život* LII (1997) Zagreb, str. 251 – 256.

Knjige:

ANTOLOVIĆ J., *Duhovni velikani. Sveci Katoličke crkve. I. dio: siječanj – lipanj*, Filozofsko – teološki institut Družbe Isusove u Zagrebu, „August Šenoa“ d. d. za izdavačko – grafičku djelatnost Zagreb, Dalmatinska 5, Zagreb, 1998.g., str. 442 – 443.

Ivan Merz. Sabrana djela. Književnost, Liturgija, Katolička akcija, ur. B. Nagy, Svezak I., Postulatura za kanonizaciju bl. Ivana Merza, Filozofski fakultet Družbe Isusove, Glas Koncila, Zagreb, 2011.g.

Ivan Merz. Sabrana djela. Katoličke organizacije, Rim – Papinstvo, Lurd, Moral, Tjelovježba, Razno, ur. B. Nagy, Svezak II., Postulatura za kanonizaciju bl. Ivana Merza, Filozofski fakultet Družbe Isusove, Glas Koncila, Zagreb, 2011.g.

Ivan Merz. Sabrana djela. Utjecaj liturgije na francuske pisce, Zlatna knjiga, Ti i ona, Junački život sv. Ivana od Arke, Razni članci, ur. B. Nagy, Svezak III., Postulatura za kanonizaciju bl. Ivana Merza, Filozofski fakultet Družbe Isusove, Glas Koncila, Zagreb, 2012.g.

Ivan Merz. Sabrana djela. Dnevnik, ur. B. Nagy, Svezak IV., Postulatura za kanonizaciju bl. Ivana Merza, Filozofski fakultet Družbe Isusove, Glas Koncila, Zagreb, 2014.g.

Ivan Merz. Sabrana djela. Načela političkog djelovanja katolika. Ljudsko tijelo i tjelesni odgoj. Lessing i Francuzi, ur. B. Nagy, Svezak V., Postulatura za kanonizaciju bl. Ivana Merza, Filozofski fakultet Družbe Isusove, Glas Koncila, Zagreb, 2014.g.

KNIEWALD D., *Sluga Božji Dr Ivan Merz*, „Litoštampa“ Osijek, Zagreb, 1988.g.

Liber usualis. Missae et officii, Desclee & Socii, S. Sedis Apostolicae et Sacrorum Ritum Congregationis Typographi, Parisiis – Tornoci – Romae – Neo eboraci, 1964.g.

MATTEI G., *Život za ideale. Životopis bl. Ivana Merza*, Verbum, Split, 2006.g.

PETROVIĆ G., *Nihilizam*, u: *Filozofski rječnik*, urednik B. Donat, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 1984.g., str. 226.

RADIĆ J., *Liturgijska obnova u Hrvatskoj*, Štamparsko poduzeće „Franjo Kluz“ – Omiš, Makarska, 1966.g.

RATZINGER J. – BENEDIKT XVI., *Duh liturgije. Temeljna promišljanja*, Verbum, Split, 2015.g.

Stanković Marica 1900. – 1957. Zbornik radova s proslave 100. obljetnice rođenja 1900. – 2000., prir. Ljiljana Matković – Vlašić, Glas Koncila, Zagreb, 2001.

STANKOVIĆ M., *Vitez ženske časti*, *Za vjeru i dom*, br. 9/1937.

G. PETROVIĆ, *Filozofski rječnik*, urednik B. Donat, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 1984.g.

Sadržaj

Sažetak	1
Ključne riječi.....	1
Abstrait.....	2
Uvod.....	3
1. Kratak pregled života Ivana Merza	4
2. Povijesne remeniscencije	6
2. 1. Čovjek vjere, profesor i odgojitelj	6
2. 2. Duhovnost Ivana Merza	11
2. 3. Djelovanje u Katoličkoj Crkvi	13
3. Papinstvo i vlast Crkve u očima Ivana Merza	16
3. 1. Ljubav prema Svetom Ocu i Crkvi	16
3. 2. Vlast Crkve.....	19
3. 2. 1. Podjela vlasti	19
3. 2. 2. Papa	23
3. 2. 3. Biskup.....	25
4. Liturgija – središte njegova života.....	27
4. 1. Liturgijski život Ivana Merza te poimanje liturgije	27
4. 2. Doprinos na liturgijsku obnovu u Hrvatskoj	31
4. 3. Utjecaj liturgije na francuske pisce	34
4. 3. 1. Victor Hugo	34
4. 3. 2. Paul Claudel i Emile Zola.....	36
4. 3. 3. Balzac i Flaubert	39
Zaključak	42
Literatura.....	43
Sadržaj	46